

Abaj Kunanbajuly

Slová ponaučení



Abaj Kunanbajuly

SLOVÁ PONAUCENÍ



175 ЖЫЛ

Абай Құнанбайұлының
мерейтойы

2020

Abaj Kunanbajuly: Slová ponaučení

Vydavateľ Svaz spisovatelů OK, 2020.

Preklad z ruského jazyka knihy „Kniga slov“,
ATAMURA, Almaty, 2016.

Prekladateľka PhDr. Katarína Strelková, PhD.
Jazyková redaktorka Alexandra Strelková.

© 2020 Katarína Strelková

Pomocou poznámok pod čiarou prekladateľka vysvetľuje dobové a cudzokrajné reálie.

ISBN 978-80-907224-0-8

Obsah

Nesmriteľný Abaj

Úvodné slovo veľvyslanca Romana Vassilenka.....10

Abaj a Kazachstan v 21. storočí

Článok prezidenta Kazašskej republiky

Kasyma-Žomarta Tokajeva z 9. januára 2020....15

Slovo prvé

Odkaz nemého hluchému.....44

Slovo druhé

Nenáviť niktošov.....47

Slovo tretie

Leniví, ale prešibaní a obratní chytráci.....51

Slovo štvrté

Naničhodní podvodníci.....57

Slovo piate

Hierarchia hodnôt.....60

Slovo šieste

Navonok odvážlivec,

zvnútra ponížený prisluhovač.....63

Slovo siedme

Nevzdelanci a krikľúni.....66

Slovo ôsme	
<i>Koľký statok, toľká čeŕ.....</i>	<i>69</i>
Slovo deviate	
<i>Život medzi nimi nie je život.....</i>	<i>72</i>
Slovo desiate	
<i>Nečestne nadobudnuté nečestne sa míňa.....</i>	<i>75</i>
Slovo jedenáste	
<i>Zlodeji medzi zlodejmi.....</i>	<i>80</i>
Slovo dvanáste	
<i>Nevedomý v turbane.....</i>	<i>83</i>
Slovo trináste	
<i>Nenazývaj biele čiernym a čierne bielym.....</i>	<i>85</i>
Slovo štrnáste	
<i>Je to človek?.....</i>	<i>87</i>
Slovo pätnáste	
<i>Čím človek žije?.....</i>	<i>90</i>
Slovo šestnáste	
<i>Pokrytectvo namiesto úprimnosti.....</i>	<i>93</i>
Slovo sedemnáste	
<i>Múdrosť a ľudské vlastnosti.....</i>	<i>94</i>
Slovo osemnáste	
<i>Chvála hlupáka.....</i>	<i>98</i>

Slovo devätnáste

*Lepšie je pást' sviňu,
než hovoriť múdre slová ľuďom,
ktorí o ne nestoja.....*100

Slovo dvadsiate

*Blahoslavený hlúpy a ľahkomysel'ný.....*102

Slovo dvadsiate prvé

*Chvastúň ani nie je človek.....*104

Slovo dvadsiate druhé

*Kto z Kazachov si zaslúži úctu?.....*107

Slovo dvadsiate tretie

*Kazachova jediná radosť a potešenie.....*110

Slovo dvadsiate štvrté

*Žiť a pritom slediť po druhých.....*113

Slovo dvadsiate piate

*Naučte sa po rusky.....*115

Slovo dvadsiate šieste

*Kazach nemá väčšieho nepriateľa,
než je iný Kazach.....*120

Slovo dvadsiate siedme

*Podľa Sokrata.....*123

Slovo dvadsiate ôsme	
<i>Správna vec vydrží skúšku rozumu.....</i>	<i>129</i>
Slovo dvadsiate deviate	
<i>Príslovia vytvorené pokrytcami.....</i>	<i>132</i>
Slovo tridsiate	
<i>Nehanebná papuľa nehanebné reči trúsi.....</i>	<i>134</i>
Slovo tridsiate prvé	
<i>Štyri podmienky a štyri zlé vlastnosti.....</i>	<i>137</i>
Slovo tridsiate druhé	
<i>Cesty poznania.....</i>	<i>139</i>
Slovo tridsiate tretie	
<i>Na každého chytráka číha iný prešibanec.....</i>	<i>143</i>
Slovo tridsiate štvrté	
<i>Možno takýchto nazvať ľuďmi?.....</i>	<i>146</i>
Slovo tridsiate piate	
<i>Boží súd.....</i>	<i>150</i>
Slovo tridsiate šieste	
<i>Čo je hanba?.....</i>	<i>152</i>
Slovo tridsiate siedme	
<i>Dvadsaťtri právd.....</i>	<i>155</i>
Slovo tridsiate ôsme	
<i>Slovo venované deťom.....</i>	<i>159</i>

Slovo tridsiate deviate	
<i>Príčiny straty národných hodnôt.....</i>	<i>190</i>
Slovo štyridsiate	
<i>Kde sa vzala naša neláska?.....</i>	<i>193</i>
Slovo štyridsiate prvé	
<i>Nevedomosť zdedená po otcoch.....</i>	<i>197</i>
Slovo štyridsiate druhé	
<i>Láska k nečinnosti.....</i>	<i>199</i>
Slovo štyridsiate tretie	
<i>Duša a telo.....</i>	<i>202</i>
Slovo štyridsiate štvrté	
<i>Ich úsilie niečo dosiahnuť.....</i>	<i>209</i>
Slovo štyridsiate piate	
<i>Dôkazy existencie Boha.....</i>	<i>212</i>

Nesmrteľný Abaj

Abaj Kunanbajuly je vynikajúci kazašský pedagóg, mysliteľ a básnik, prekladateľ a skladateľ. Jeho prínos do rozvoja kultúry a spoločenstva národov Kazašskej republiky je neoceniteľný. Nie je náhoda, že ľudia, ktorí poznajú Abajovu tvorbu na Slovensku, porovnávali jeho prínos s prínosom do formovania slovenského národa veľkého Pavla Országha Hviezdoslava.

Slávny syn kazašského ľudu sa narodil 10. augusta 1845 v rodine baja Kunanbajulyho Oskembajulyho. Budúci slávny spisovateľ po otcovi zdedil hlavné vlastnosti: vytrvalosť, odvahu, humanizmus a zmysel pre spravodlivosť.

Pri narodení budúceho básnika pomenovali Ibrahim. Otec viedol chlapca k tomu, aby bol skutočným mužom, obhajoval svoje práva, bol úprimný, spravodlivý, láskavý a

matka mu vštepovala lásku k literárnej tvorbe. Spisovateľova matka Ulžan, múdra, láskavá a s vycibreným jazykom, rozprávala synovi staré legendy o hrdinských skutkoch batyrov, spievala mu piesne. Avšak najväčší vplyv na tvorivé schopnosti Ibrahima mala jeho babička Zere, ktorá sa stala jeho prvým a hlavným učiteľom. Keď otec videl, že chlapca priťahujú vedomosti, poslal ho na výchovu k mullom. Potom Abaj, ako ho rodičia láskavo začali nazývať, pokračoval v štúdiu na madrase, muslimskej teologickej škole, kde sa naučil čítať a písať, naučil sa perzštinu a arabčinu.

Abajov kreatívny talent ešte v mladosti postrehol významný básnik Dulat, ktorý bol častým hosťom v ich dome. Abajove prvé básne sa zjavili počas jeho štúdií, k nám sa však nedostali, a dnes vieme o jeho tvorivých prvopočiatkoch iba z počutia.

Abajov aktívny tvorivý život sa začal v roku 1886, keď už prekročil štyridsiatku a niekoľko rokov pracoval ako sudca.

Neoceniteľným prínosom Abaja do rozvoja a formovania kazašskej literatúry bolo dielo „Қара сөздер“ – „Slová ponaučení“. V doslovnom preklade z kazašského znamená tento názov „čierne slová“, ktoré majú svoj hlboký filozofický význam a odrážajú kritickú, ba dokonca sebakritickú povahu jeho slov múdrosti.

Pri opise prebiehajúcich udalostí a javov v živote Kazachov na prelome 19. a 20. storočia bol klasik Abaj dôsledný. Keď hovoril o chybách, nedostatkoch a problémoch, navrhoval zároveň východiská z ťažkých situácií, v ktorých sa Kazachovia v tých neľahkých časoch ocitli.

Čítaním „Slov ponaučení“ si uvedomujeme, ako blízko bol človek z vyššej triedy k bežným ľuďom. Analýzou minulého času pochopíme, že tento veľký básnik presne vystihol a opísal vlastnosti Kazachov, že jeho hlavné posolstvá a výzvy na výchovu „dokonalého človeka“ sú večné. Toto, ako aj to, čo znamená Abajova kreativita pre moderný Kazachstan, veľmi výstižne povedal vo

svojom článku „Abaj a Kazachstan v 21. sto-ročí“ prezident Kasym-Žomart Tokajev.

Dedičstvom Abaja je spojenie tradičného kazašského vedomia a postoja, porozumenie veľkolepých historických zvrátov, načrtnuté zrýchlenie vývoja a nové perspektívy v živote ľudí, ktoré sa otvorili pred myslami prominentných kazašských osvietencov začiatkom 20. storočia.

„Slová ponaučení“ sú najvýznamnejším dielom Abaja Kunanbajulyho, odrazom jeho bolesti a duchovných pocitov, prežívaných za svoju vlasť a budúcnosť svojho národa. Napísaniu tohto diela venoval niekoľko rokov svojho života a jeho slová pozostávajú zo 45 slov rôzneho rozsahu a štýlu.

Veľvyslanectvo Kazašskej republiky v Slovenskej republike sa v roku 175. výročia veľkého Abaja ujalo náročnej, ale nevyhnutnej práce – prekladu „Slov ponaučení“ do slovenského jazyka.

Vďaka mimoriadne zložitej a dôkladnej práci a tvorivému prístupu talentovanej

prekladateľky a filologičky PhDr. Kataríny Strelkovej, PhD. môžeme dnes slovenským čitateľom sprostredkovať nesmierne významné dielo veľkého kazašského osvietenca.

Chceli by sme, aby naši slovenskí priatelia vnímali hlavné Abajove dielo ako akýsi „životný vzorec“ a „zrkadlo života“ kazašského ľudu.

Dúfame, že túto knihu bude čítať tvorivá inteligencia, vedci, predstavitelia štátno-politických elitných a obchodných kruhov a že o ňu prejaví záujem čo najširší okruh čitateľov.

A dúfame tiež, že vydanie tejto knihy umožní Slovákom lepšie porozumieť histórii Kazachov a moderného Kazachstanu a ešte väčšmi zbližiť naše národy a naše dve krajiny.

Roman Vassilenko
veľvyslanec Kazašskej republiky
v Slovenskej republike

Abaj a Kazachstan v 21. storočí

Tento rok si pripomínáme 175. výročie narodenia Abaja Kunanbajulyho. Pri príležitosti výročia veľkého syna nášho národa bola vytvorená špeciálna komisia. Plánujú sa rozsiahle podujatia na vnútroštátnej aj medzinárodnej úrovni. Nemalo by však ísť ani tak o oslavy, ako skôr o duchovné osvietenie.

Abaj Kunanbajuly bezpochyby zanechal nezmazateľnú stopu v histórii našej krajiny ako vedec, mysliteľ, básnik, osvietenec, zakladateľ novej národnej literatúry, prekladateľ a hudobný skladateľ. Jeho básne a próza zrkadlili národnú identitu, život, svetonázor, charakter, dušu, vieru, jazyk, tradície a ducha národa, neskôr hodnotené ako jedinečný fenomén, ktorému dnes hovoríme Abajov Svet.

V minulom roku prebehla séria čítaní z Abajovho diela. Podujatie navrhla školáčka menom Ľajlim. Iniciatívu som podporil a aj som sa na nej zúčastnil. Táto akcia, do ktorej

sa aktívne zapojili mnohí, od školákov po dospelých, vrátane svetoznámych osobností, trvala niekoľko mesiacov.

Vďaka tomu sa celý Kazachstan opäť začal učiť dedičstvu Abaja. Je to prejav úcty k Abajovi a tiež efektívny spôsob výchovy detí. Dúfam, že výzva čítať Abajovu poéziu tento rok na počesť básnikovho výročia opäť ožije.

Elbasy (Líder národa) Nursultan Nazarbajev vo svojom článku „Orientácia do budúcnosti: duchovné obrodenie“ zdôraznil význam obnovenia spoločenského vedomia. Zachovanie národnej identity a jej prispôsobenie sa moderným požiadavkám sa stalo národným problémom. Modernizácia vedomia totiž pripravuje pôdu na prielomový rozvoj krajiny v 21. storočí.

V tejto súvislosti sa domnievam, že Abajovo dedičstvo je veľmi užitočné. Diela veľkého básnika sú stále aktuálne aj v súčasnosti. Jeho myšlienky môžu byť vždy duchovnou potravou pre nás všetkých.

Preto treba nanovo prehodnotiť podstatu a racionálne využitie jeho práce pri modernizácii národa.

Na tomto mieste by som sa rád s verejnou podielil o význam poslania Abaja pre dnešok a o poučenia získané z diel básnika našimi ľuďmi.

Príklad národnej identity

Obrodienie nie je odklon od minulosti, len objavenie nových hodnôt.

V skutočnosti ide o fenomén, ktorý sa usiluje rozvíjať naše národné dedičstvo v spojení s dnešnými pozitívnymi trendmi. A tu nemôžeme obísť Abaja. Veľký mysliteľ pred viac ako storočím vyzval národ, aby sa zrodil, rozvíjal a obnovoval.

Elbasy N.Nazarbajev povedal: „Napriek meniacim sa časom a meniacemu sa svetu, naši ľudia nie sú z Abaja rozčarovaní. Ľudia ustavične objavujú nové a nové aspekty a taje jeho veľkosti a vznešenosti. Abaj bude navždy so svojím národom a celé stáročia pozývať Kazachstancov do výšin.“ Tieto slová jasne svedčia o tom, že dedičstvo básnika sa hodnotí ako večný odkaz.

Pri pohľade na Abajovo dielo vidieť, že vždy chcel úprimne posúvať svoju krajinu k prosperite a urobil všetko pre to, aby túto myšlienku oslavoval. A veda a vzdelávanie sú základom pokroku. Abaj si celým svojím srdcom, celou svojou dušou želal, aby sa Kazachovia neustále učili a rozvíjali.

Vravel: „Nenaparuj sa, kým si neosvojiš vedu,“ a myslel tým, že človek nedosiahne patričných výšin, kým nezíska vedomosti. Povedal: „Nechceme kupovať vedu pre dobytok,“ a namiesto toho zdôrazňuje, že kvôli prosperite krajiny si treba osvojovať vedecké poznatky. Potrebujeme pochopiť inštruktážne poučenie Veľkého Abaja: „Nemysli na výhody, myslí na svedomie. Usiluj sa vedieť čoraz viac.“

Tieto závery sú aj dnes aktuálne, ba ešte dôležitejšie než kedykoľvek predtým. Je to preto, že v 21. storočí vidíme, že cieľom vedeckého úsilia je dosiahnuť výšavy, posunúť sa vpred.

Našou úlohou nie je len držať krok s pokrokom, ale aj prevziať iniciatívu.

Ak to chceme dosiahnuť, musíme predovšetkým modernizovať vzdelávací systém.

Na ceste za týmto cieľom sa už spravil veľký pokrok, ale v našom kazachstanskom vzdelávaní ešte stále existujú medzery. Spôsoby, ako ho vylepšiť, sú vytýčené vo volebnom programe a boli tiež vytýčené na augustovej konferencii v minulom roku.

Prijatie zákona „O štatúte učiteľov“ je jednou z dobrých iniciatív v tomto smere. Je to krok k zlepšeniu kvality vzdelávania. Vo všeobecnosti v každej spoločnosti má učiteľ osobitné postavenie. Učitelia zohrávajú kľúčovú úlohu vo vzdelávaní vyspelého nového pokolenia. Musíme rešpektovať a ctiť si učiteľa. Preto by štát mal zlepšiť status učiteľskej profesie a vytvoriť podmienky na jej bezproblémové fungovanie.

Abaj zvlášť zdôrazňoval, že jedným z dobrých skutkov je štúdium jazyka. Básnik vo svojom dvadsiatom piatom ponaučení rozvíja, čo dáva človeku cudzí jazyk: „Keď sa naučíte cudzí jazyk a spoznáte kultúru iných národov, vyrovnáte sa všetkým, nebudete sa ponížať zbytočnými prosbami.“

To znamená, že je tiež dôležité, aby sme boli na rovnakej úrovni ako ľudia, ktorí sú pred nami.

A v novom historickom kontexte ako dnes musíme všetci venovať pozornosť rozvoju a chvále nášho rodného jazyka a zvýšiť jeho postavenie. Okrem toho je prioritou osvojovanie si anglického jazyka. Čím viac sa mladí ľudia učia, tým väčšie sú ich príležitosti. Musia však poznať svoj rodný jazyk. Ako uviedol Abaj, mladá generácia prospeje nášmu národu iba vtedy, ak bude úplne oboznámená s vedou, bude rešpektovať svoj jazyk a bude skutočným polyglotom.

Svet sa nemení zo dňa na deň, lež z hodiny na hodinu. V každej oblasti života sa objavujú nové výzvy a nové požiadavky. Novinky vo vede posúvajú človeka vpred. Nastal čas, keď sa môžete prebojovať len so svojím intelektom. Aby sme udržali krok s časom, musíme mať jasnú myseľ. Tento krok si vyžaduje schopnosť kombinovať najlepšie aspekty civilizácie s národnými záujmami. Musíme opustiť stereotypy a staré zvyky.

Z tohto dôvodu Abaj nebol nespokojný s niektorými svojimi aktivitami, a vždy kritizoval, že „hlbokú myšlienku, hlboké vedecké poznatky podaktorí nevyhľadávajú, že lož a ohováranie sa vlnia ako had“.

Básnik vyzval ľudí, aby si osvojovali rôzne druhy umenia. Dobre vedel, že všetko je otázkou času, a vopred o tom k národu prehováral. Abaj môže iniciovať aj myšlienku formovania intelektuálneho národa, o ktorej dnes hovoríme.

Veľký mysliteľ sa každým svojím slovom usiloval vychovávať národ. Preto je pre nás dôležité venovať osobitnú pozornosť hlĺbkovému štúdiu Abaja. Poznať Abaja znamená poznať samého seba. Sebapoznanie a neustále sebarozvíjanie, uprednostňovanie vedy a vzdelávania sú vyjadrením dokonalosti. To je intelektuálny národ. V tomto ohľade by sa odkaz Abaja mal stať vedúcou silou celej generácie.

Abaj vyzýval k tomu, aby každé kazašské dieťa bolo vychovávané ako vlastenec. Jeho dedičstvom je škola múdreho vlastenectva, základ úcty voči krajine. Preto, ak chceme,

aby naši občania boli vzdelaní, nemali by sme prestať čítať Abaja a učiť sa jeho básne. Musíme sa naučiť milovať krajinu, národ tak ako Abaj. Hoci veľký básnik ostro kritizoval nedostatky národa, mal len jednu myšlienku – pozdvihnúť Kazachov, svoj ľud.

Abajovo bohaté dedičstvo slúži na vytvorenie novej kvality kazašského národa. Úvahy v jeho dielach vstúpajú každému človeku pocit vlastenectva voči svojmu ľudu a krajine. Preto je vsakovanie plodov práce do vedomia mladej generácie a ich premena na životnú silu, jedným z dôležitých krokov pri obrode národa.

Štátne záujmy

Aby sme prosperovali ako suverénny štát, musíme posilniť svoju štátnosť.

Malo by byť zrejmé, že udržiavanie verejného a spoločenského poriadku je univerzálna zodpovednosť. Ak ľudia nerešpektujú moc, vedie to ku kritike krajiny. Preto treba občanom, a najmä mládeži, vysvetliť dôležitosť rešpektovania štátu. V tomto prípade

treba znovu venovať pozornosť dedičstvu Abaja. Veľký básnik vo svojich dielach zveleboval ciele krajiny a národnú jednotu.

Abaj prišiel s myšlienkou vytvorenia spravodlivej spoločnosti. Jeho názory majú pre spoločnosť a blahobyť Kazachstanu v 21. storočí zásadný význam. Abajove pozície zodpovedajú princípom civilizovaného štátu. Spravodlivosť bude pevne zakorenená iba vtedy, ak bude právny štát, transparentnosť vlády a zodpovednosť voči ľuďom na vysokej úrovni a zástupcovia občianskej spoločnosti sa aktívne budú zapájať do štátnych záležitostí.

Moja koncepcia nazvaná „Štát, ktorý načúva hlasu ľudí“ je založená na rozvoji myšlienky spravodlivej spoločnosti. Konštruktívny dialóg medzi štátom a spoločnosťou posilňuje dôveru v štát. Členovia vlády vrátane ministrov a vládcov by mali pri rozhodovaní o záležitostiach týkajúcich sa štátu a spoločnosti brať ohľad na návrhy a želania občanov. Myslím si, že toto je jediná podmienka na vytvorenie spravodlivej spoločnosti, o akej hovoril Abaj.

Veľký básnik nehovoril nadarmo: „Dôležité rady sa stratili, krajina začala šepkať.“ To tiež naznačuje, že ľudia sú s vládcom nespokojní.

Vláda by mala vždy počúvať ľudí, aby nenarastali počty tých našich súčasníkov, ktorí „nerobia nič iné, len šepkajú“. Zástupcovia štátu a verejnosti založili Národnú radu pre verejnú dôveru na prerokovávanie a riešenie problematických otázok. Úzko som spolupracoval s jej členmi, aby som sa presvedčil, že sa Rada nestane oficiálnym orgánom.

Diela Abaja tiež zdôrazňujú problém meritokracie. Hodnotil človeka na základe jeho zásluh, a nie podľa jeho postavenia. Veľký básnik ukázal správny smer kazachstanskej mládeži.

V súčasnosti Kazachstan prechádza procesom politickej modernizácie. S podporou hlavy štátu sa zjavila nová generácia vodcov. Často sa však uvádza, že naša krajina potrebuje radikálne politické zmeny, ale je dôležité dosiahnuť národnú dohodu o tejto otázke, skutočne posúdiť schopnosti štátu a zodpovedne pristupovať k prideleným povinnostiam.

Tí, ktorí premýšľajú o zmene, sa nestarajú o budúcnosť krajiny, jednoducho sa zameriavajú na populistické myšlienky.

Populizmus sa stal globálnym charakterom ako negatívny trend. Po celom svete sa často ozývajú hlasy skupín, ktoré nemajú jasnú stratégiu a usilujú sa získať moc prázdnyimi sloganmi. O takýchto krikľúňoch Abaj vravel: „Podnecujú prázdne mlátenie slamy a jedného dňa vás nechajú v štichu.“ V skutočnosti je to nebezpečný trend, ktorý podkopáva rozvoj akejkoľvek krajiny a oslabuje jedinečnosť národa.

Ako povedal Abaj, nadmerné vychvaľovanie je pre nás úplne nevhodné, pokladať iných za menej ako sme my, vedie k roztržkám. Musíme urobiť všetky kroky, aby sme jasne a dôkladne zanalyzovali, čo sa deje vo svete a v našej krajine. Je dôležité klásť nad všetko ostatné mier a jednotu, čo je kľúčom k našej stabilite a rozvoju. Mali by sme premýšľať o záujmoch štátu pri udržiavaní vzájomných vzťahov, a ceniť si vykonanú prácu.

Iba pri uskutočňovaní takejto politiky sa nám podarí dosiahnuť všetky strategické

ciele a urobiť z Kazachstanu jednu z najrozvitejších krajín.

Pocit súdržnosti s novou spoločnosťou

Jadrom nového Kazachstanu je, samozrejme, nová spoločnosť. Zároveň sa musíme zamerať na posilnenie dôstojnosti nášho národa a zvýšenie konkurencieschopnosti našich ľudí. Treba sa tiež zbaviť negatívnych črt, ktoré bránia rozvoju spoločnosti a narúčajú našu jednotu.

Mnohí intelektuáli po celom svete dnes varujú pred krízou klasického kapitalizmu a sú skeptickí k jeho budúcnosti.

Pretože bohatí a chudobní, vzdelaní a ne-
vzdelaní, mesto a dedina sa vo svete od seba vzdialili. Tempo tohto procesu neustále rastie. Biznis ráta so ziskom, kruhy vzdelancov sa osamostatnili a každý začal niesť zodpovednosť iba sám za seba.

Mestá rastú rýchlo a malé osady sa rozvíjajú nedostatočne. Vedci sa domnievajú, že toto všetko je spojené s oslabením sociálnej zodpovednosti.

Vráti sa sociálna zodpovednosť? Toto, prirodzene, nie je ľahká úloha. Riešenie tohto zložitého problému by sa malo hľadať v Abajovom vzorci „celistvého človeka“. Slovo „celistvý človek“ zodpovedá anglickému výrazu „A man of integrity“. Je charakteristické iba pre tých, ktorí si plne dôverujú a usilujú sa o dobro a blaho. Túto v súčasnosti rozšírenú koncepciu Abaj interpretoval už v 19. storočí.

Ľudský život ako celok pozostáva z rôznych vzťahov. Bez tohto by bol človek oddelený od spoločnosti. A komunikácia, samozrejme, prináša vzájomnú zodpovednosť. Táto zodpovednosť sa narúša, keď sa do toho zamieša sebecko. Preto Abaj hovorí: „Majte svoju myseľ, silu a srdce na jednej rovine a budete sa cítiť dobre aj mimo krajiny.“ Človek teda potrebuje okrem čistej mysle a sily vôle aj dobré srdce.

Abaj na tieto pojmy nahliada vždy v jednote, domnieva sa však, že prvé dva by mali byť podriadené. Toto je filozofia života kazašského ľudu.

Naši ľudia, ktorí žili s takýmito pojmami, keď boli v ťažkej situácii, boli priateľskí k iným národom. Aj keď nemali čo jesť, cítili povinnosť podeliť sa s kúskom chleba. Vždy sa vzdávala pocta starším, úcta mladším, poskytovala sa pomoc tým, čo sa potkli a podávala sa pomocná ruka tým, čo pochybili. Oslavovaním a odovzdávaním týchto hodnôt ďalej naši ľudia urobili všetko pre to, aby sa zachovali ako národ.

Musíme prehodnotiť Abajov pojem „celistvý človek“. Naši vedci musia týmto smerom uskutočniť nový výskum. Domnievam sa, že pojem „celistvý človek“ by sa mal v skutočnosti stať základným pilierom v každej oblasti nášho života, v riadení štátu i vzdelávaní, v obchodných a rodinných inštitúciách.

Jednou z tém, ktorá sa stala základom Abajovej kreativity, je boj proti lenivosti a nečinnosti. Básnik neustále vyzýva, aby človek bol ostrážitý, vnímavý a nenechal sa rozptyľovať nedbanlivosťou a zábavou. Uprednostňoval zdokonaľovanie sa prostredníctvom práce.

Tiež to presakuje do psychologických aspektov boja s lenivosťou, čo dokazuje, že racionálne činy môžu prekonať úzkosť. Citová inteligencia, o ktorej teraz veľa hovoríme, tiež upútala jeho pozornosť. Abaj hlásal, že sa treba zbaviť psychológie sebachvály a nečinnosti, že treba tvrdo pracovať a získavať vedomosti.

Všetci si dobre uvedomujeme myšlienky vyslovené v básňach Abaja: „Ak budete bez oddychu tvrdo pracovať, budete sýti“, „Sýtosť, nečinnosť kazí človeka“, „Dôveruj si, tvoja práca a myseľ ťa zachráni“. Každý človek by si mal dôkladne osvojiť tieto kľúčové pojmy a byť príkladom pre ostatných svojou poctivou prácou.

Naši ľudia chápu hodnotu práce. Nezabudli sme, že tvrdá práca našich rodičov v tyle, sa stala obrovskou silou, ktorá viedla k víťazstvu. Teraz už existuje dosť príkladov činov jednoduchých pracovitých ľudí. Nedávno niektorým z nich udelili štátne vyznamenanie.

A čo je najdôležitejšie, v mierových časoch, ako je tomu dnes, si každý občan musí

uvedomovať, že jeho produktívna práca priamo ovplyvňuje vývoj ekonomiky krajiny.

Abaja sa dá nazvať základom efektívnosti, motivátorom tvrdej práce svojej doby. V dielach veľkého mysliteľa je príklad toho, že kde je práca, tam je aj blaho a zručnosť na vedenie hospodárstva. Vyzýva, aby si človek osvojil nové spôsoby práce a zlepšil tak svoju kvalitu života. Zároveň zdôrazňuje iniciatívu a česťnosť v profesii. Napríklad v desiatom ponaučení dospel k záveru: „Kto nezbohatne, ak bude snaživo pracovať, neúnavne sa usilovať niečo dosiahnuť, ak bude rozumne konať?“

Podľa Abaja, aby ste si zarobili na živobytie, musíte sa vyučiť remeslu. Pretože „bohatstvo sa časom vyčerpá, ale zručnosť nie.“ (Tridsiate tretie ponaučenie.) Myslím si, že myšlienky veľkého básnika sú dnes pre kazašskú spoločnosť aktuálne. Preto dnes poznamenávame, že odstránenie psychológie závislosti od surovín a maximalizácia prosperity malých a stredných podnikov je jednou z hlavných priorít.

Osobnosť svetovej kultúry

Takmer každý moderný civilizovaný štát sa môže pochváliť hojnosťou historických osobností. Medzi nimi sú politici, štátnici a verejní činitelia, vodcovia, básnici a spisovatelia, kultúrni a umeleckí dejatelia. Kazachovia majú tiež hodne významných osobností, medzi ktorými má Abaj osobitné miesto. A my stále nie sme schopní predstaviť nášho veľkého mysliteľa sveta.

Počas mnohých rokov diplomatickej služby som sa často stretával s politikmi a odborníkmi v rôznych oblastiach. Vymieňal som si názory s cudzincami na mnohé otázky spoločného ľudstvu. Dobré si uvedomujú politické a ekonomické úspechy Kazachstanu. Ale naše duchovné a kultúrne hodnoty poznajú málo. Vynára sa otázka: „Prečo by sme neodhalili kazašskú kultúru a bytie prostredníctvom Abaja?“

Vedec Abaj je génus kazašskej krajiny na svetovej úrovni. Zasiaľ semeno mysle a múdrosti celému ľudstvu.

Naši vedci, ktorí hlboko študovali poetickú silu Abaja, hovoria, že čerpal z nesmierneho bohatstva kazašského folklóru, východného a západného slovesného umenia, ruskej literatúry a historických diel.

Hlboké myslenie Abaja sa tiež jasne odráža v jeho náboženskom cítení a chápaní. „Alah je pravdivý, slovo je pravdivé, pravda nie je nikdy nepravdivá,“ riekol. Je zrejmé, že k tomuto záveru dospel po dôkladnom štúdiu a porozumení diel filozofov Východu a Západu. V tridsiatom ôsmom ponaučení vyjadruje svoj postoj k Bohu.

Náboženský filozofi, ktorí ocenili Abajove duchovné horizonty, venujú osobitnú pozornosť jeho konceptu „pravoverného muslima“. Ten sa pravdepodobne netýka iba Kazachov, ale celého muslimského sveta. Toto, hľa, je náš mysliteľ a mudrc Abaj, ktorý vďaka tomuto náboženskému pohľadu naďalej nadobúda na vážnosti na celosvetovej úrovni.

Ako viete, v hlavnom meste sa konajú tradičné stretnutia všetkých náboženstiev.

Existuje rovnováha medzi poslaním takýchto udalostí a pozíciou veľkého Abaja.

Všetci premýšľame o túžbe básnika zachovať čistotu duše celého ľudstva.

Ako je známe, obraz Abaja vo svetovej literatúre bol vysoko ocenený románom Muchtara Aujezova „Abajova cesta“. Ale to je len jeden z aspektov uznania Abaja. Ak chcete poznať skutočného Abaja, básnika Abaja, treba odhaliť význam myšlienok vyjadrených v jeho poézii a próze. Mal by sa preložiť do hlavných jazykov sveta a mali by byť pri tom zachované všetky nuansy. Ťažko povedať, či sa nám to podarilo. Preklad týchto národných básnikov do iných jazykov nie je ľahká úloha. Prekladateľ musí mať talent toho istého mysliteľa. Naši znalci Abaja, lingvisti, aj Abajovi sympatizanti by tomu mali venovať osobitnú pozornosť.

Elbasy Nursultan Abiševič Nazarbajev povedal: „Abaj nebol len pozoruhodným človekom, ktorý neoceniteľne prispel k duchovnej pokladnici kazašského ľudu, ale aj múdрым človekom,

ktorý tvrdo pracoval na tom, aby sa kazašský ľud stal národom. Abaj je úžasná postava medzi mysliteľmi svetovej úrovne.“

Dielo múdreho básnika môžu skutočne obohatiť duchovný život nielen Kazachov, ale celého ľudstva. Pretože obsah Abajových diel je plný univerzálnych hodnôt. Jeho ponaučenia sú spoločným vlastníctvom národov sveta. Je to zbierka klasických myšlienok. Poučné slová, výroky, ponaučenia – hoci názvy sa líšia, je to špeciálny žáner.

Abaj vo svojich ponaučeniach dokazuje, že sám dozrel a dosiahol duchovnú výšku, chváliac dedičstvo ľudstva. Základom jeho slov ponaučení je ľudskosť, kultúra a láskavosť.

Listy francúzskeho mysliteľa Montaigna prichádzajú na um, keď hľadáme alternatívy k slovám Abaja. Ak však Montaigne skôr reflektuje svoju osobnosť a ľudskú povahu, hlavným poslaním ponaučení Abaja je uvažovať, umožniť uvažovať ostatným, premeniť cieľ na princíp. Slová ponaučení veľkého mysliteľa sú veľmi hodnotným dielom.

Čím väčšími predstavujeme Abaja vo svetovej kultúre, tým väčšiu česť preukazujeme nášmu národu. V modernej ére globalizácie a ére informačných technológií by ponaučenia Abaja mali prinútiť všetkých, aby sa zamysleli.

Vo svete je veľa osobností, ktorí významne prispeli k rozvoju rôznych oblastí vedy a vzdelávania a sú pokladaní za univerzálnych mysliteľov. Napríklad, keď sa hovorí o Číne, v mysli sa okamžite vynorí čínsky filozof Lao-c' a Konfucius, keď sa hovorí o Rusku, zídu nám na um Dostojevskij a Tolstoj, pri slove Francúzsko si spomenieme na Voltaira a Rousseaua. Musíme tiež dosiahnuť takú úroveň, aby si pri spomenutí Kazachstanu každý okamžite vybavil meno Abaj. Bolo by nám veľkou ctou, keby nám pri stretnutí ľudia povedali: „Kazachovia sú Abajov ľud.“

Nech by Abaja chválili akýmkoľvek slovami, všetko je namieste. Jeho inšpiratívny a poučný život a pravdivá tvorba sú vzorom nielen pre kazašský národ, ale aj pre celý svet. Abajove myšlienky o človeku a spoločnosti, vzdelaní a vede, náboženstve a tradíciách, prírode a

životnom prostredí, štáte a vláde, jazyku a komunikácii nestratili po stáročia svoj význam. Pretože dedičstvo básnika je duchovnou potravou celého ľudstva.

Pokiaľ existuje kazašská krajina, meno Abaja bude naďalej rásť. Ak si budeme vysoko ceníť jeho vzácne slová ako duchovný poklad, rešpekt voči našej vlasti sa vo svete nepochybne zvýši.

Najprv musíme propagovať Abaja ako kultúrny kapitál nášho národa. Nezabudnime, že civilizované krajiny si cenia kazašskú identitu, kultúru, literatúru a spiritualitu stupňom a popularitou vynikajúcich osobností svetovej úrovne. Preto treba svetovej komunite predstaviť Abaja ako značku nového Kazachstanu. Toto je svätá povinnosť dnešnej generácie.

Príklady osláv

Ak chceme obrodiť svoje národné povedomie a stať sa konkurencieschopným národom, musíme si pozorne prečítať Abajove

diela. Jeho názory na rôzne procesy v spoločnosti sú dnes pre Kazachstan veľmi užitočné. Abaj, ktorý odráža obraz nielen svojej doby, ale aj modernej spoločnosti, tvrdo bojoval na ceste k cieľu krajiny.

Všetci vieme, že každý Kazach by mal mať dombru na čestnom mieste. Tiež verím, že každá rodina by mala mať aj dielo Abaja a román Muchtara Aujezova „Abajova cesta“.

Ďalšia generácia by mala nasledovať nádhernú cestu Abaja. Toto je naplnenie sna veľkého básnika. Preto sa musíme poučiť z Abajových myšlienok.

Tento rok sa na medzinárodnej, republikovej a regionálnej úrovni uskutoční viac ako 500 podujatí venovaných 175. výročiu Abajovho narodenia. Hlavným podujatím bude medzinárodná vedecká a praktická konferencia „Abajovo dedičstvo a svetová duchovnosť“, ktorá sa bude konať v auguste v meste Semej v spolupráci s UNESCO. V októbri sa v Nur-Sultane bude konať medzinárodná konferencia na tému „Abaj a otázky duchovnej

obrody“. Tieto stretnutia umožnia komplexné štúdium osobnosti a dedičstva Abaja a otvoria cestu jeho práci v prospech nového Kazachstanu 21. storočia.

Jedným z dôležitých projektov je preklad a publikovanie diel veľkého básnika v desiatich jazykoch. Konkrétne, diela Abaja budú preložené do angličtiny, arabčiny, japončiny, španielčiny, taliančiny, čínštiny, nemčiny, ruštiny, turečtiny a francúzštiny. Vznikne niekoľko dokumentárnych filmov a televízny seriál „Abaj“ o živote, dedičstve básnika a jeho úlohe pri rozvoji kazašskej kultúry.

Pozornosť sa bude venovať aj jeho poézii. Na národnej a medzinárodnej úrovni sa budú konať divadelné a hudobné festivaly. Tento rok sa začnú udeľovať ceny venované odkazu Abajovej tvorby. Štátna cena za najlepšie diela v oblasti literatúry a umenia sa teraz bude nazývať Abajova štátna cena.

Predstavovanie Abajovej osobnosti a jeho dedičstva pokračuje aj v zahraničí. Plánuje sa vytvorenie „Abajových centier“ na veľvy-

slanectvách Kazachstanu v Rusku, Francúzsku, Veľkej Británii a ďalších krajinách. Tieto kultúrne udalosti sa musia organizovať bez zbytočného plytvania prostriedkov.

Bude upravená hrobka dynastie Kunanbaja Uskenbajulyho v dedine Akšoky vo východnom Kazachstane.

Zároveň sa domnievam, že vláda by mala prijať nasledovné opatrenia, aby povýšila Abajovu osobnosť.

Semipalatský okres je jedným z najposvätejších miest v histórii Kazachov. Preto by mesto Semej, ktoré zaujíma osobitné miesto v duchovnom rozvoji krajiny, malo byť určené ako historické jadro. Osobitnú úctu si zaslúži rodisko Veľkeho Abaja, Šakarima a Muchtara Aujezova. Z tohto hľadiska treba rozvíjať sociálno-ekonomický komplex mesta a modernizovať jeho historické a kultúrne objekty v súlade s novými požiadavkami. Vyzývam vládu, aby v tejto súvislosti prijala príslušné opatrenia.

V rámci výročia treba vytvoriť priaznivé podmienky pre verejnosť, ktorá chce vyzdobiť

posvätné miesto Abaja – slávny Židebaj – a uctiť si tak ducha veľkého básnika.

Okrem toho treba venovať osobitnú pozornosť štátnej historicko-kultúrnej a literárnej pamiatkovej rezervácii-múzeu Abaja „Židebaj-Borili“ a premeniť ho na centrum vedeckej a vzdelávacej práce.

V Židebaji treba postaviť pre múzeum novú budovu „Dedičstvo Abaja“.

Štátnu podporu treba poskytnúť časopisu „Abaj“, ktorý založil v Semipalatinsku Muchtar Aujezov a Žusipbek Ajmautov v roku 1918 a vychádza opäťovne od roku 1992.

Tieto a ďalšie rozsiahle podujatia sa budú konať na počesť ducha veľkého Abaja a oslavy jeho bohatého dedičstva. Preto vyzývam všetkých Kazachov, aby sa aktívne podieľali na tejto vznešenej iniciatíve.

Pripisujeme veľký význam 175. výročiu Abaja ako udalosti, ktorá obnoví povedomie verejnosti a dá impulz nášmu rozvoju ako jednotnej krajiny, celistvého národa.

Myslím si, že hlavným cieľom tohto sviatku je nastoliť zodpovednosť voči národnému

učiteľovi národa. Abajova kritika – to je vážna kritika, konštruktívna kritika.

S iniciatívou hlavy štátu a podporou krajiny sme pokorili výšavy. Stanovili sme si cieľ vstúpiť medzi top päťdesiat krajín a dosiahnuť to v predstihu.

Máme v pláne pripojiť sa k prvej tridsiatke. A dosiahneme to. Abajov odkaz nám môže tiež pomôcť tento cieľ dosiahnuť. Ďalšou otázkou je, či sa nám podarí pochopiť Abajovu pomoc.

Môžeme ju pochopiť?

Oslava výročia slávnej osobnosti by mala stimulovať hľadanie spôsobov, ako splniť veľkú úlohu, ktorej čelí národ. Želáme si, aby všetci občania v predvečer osláv premýšľali o našej krajine. Čo nám Abaj dal? Čo od nás Abaj požadoval? Čo od nás Abaj očakáva? Čo v krajine Abaj obdivoval? Poučili sme sa? Čo ho na Kazachoch zarmucovalo? Podarilo sa nám toho zbaviť? Inými slovami, nachádzame uspokojenie, keď premýšľame o tom, či robíme päť šľachetných skutkov a vyhýbame sa piatim nepriateľom, o ktorých hovoril poet?

Abajovo dedičstvo je posvätná hodnota, ktorá otvára cestu k zjednoteniu národa, ako aj k rozvoju nášho ľudu.

Ak sa teda budeme riadiť Abajovou radou v akejkoľvek oblasti života, budeme silní ako krajina a dosiahneme svoje ciele ako štát.

Abajov sen je sen ľudí. Nemali by sme ľutovať úsilie na ceste k splneniu snov a povinností ľudí. Abajove inštruktívne pokyny vedú nový Kazachstan do takýchto výšok v 21. storočí.

Kasym-Žomart TOKAJEV,
prezident Kazašskej republiky
9. januára 2020



Abaj Kunanbajuly
Slová ponaučení



Slovo prvé

Žil som dobre alebo zle, všelijako bolo: bil som sa, aj hašteril, škriepil som sa, sporil, súdil som sa, aj sužoval, až kým nenastúpila staroba, a ja som bol vyčerpaný a presýtený všetkým, i pochopil som bezvýznamnosť a márnosť svojich skutkov, pochopil som ničotnosť svojho bytia. Čo mám robiť teraz, ako prežiť zvyšok života? Trápi ma, že nenachádzam odpoveď na svoju otázku.

Mám vládnuť ľuďom? Nie, ľudia sú neovládateľní. Ved' o to nestojí ani ten, čo privoľáva na seba všetky nešťastia sveta, ani mládež s horúcim srdcom. Nech ma Alláh uchráni pred takým ťažkým bremenom.

Alebo mám rozširovať stáda? Nie, nie. Nech deti chovajú dobytok, ak to potrebujú.

Nezatienim zvyšok svojich dní chovom statku, aby podvodníci a zloději mali čo kradnúť.

Rozširovať si poznanie? Ani to nie, veď niet s kým prehodiť múdreho slova. Komu mám odovzdať nahromadené vedomosti, koho sa opýtať na to, čo sám neviem? Aký význam má vysedávať v ľudoprázdnej stepi s rozloženými látkami a s mierkou v ruke? Keď niet v blízkosti nikoho, s kým by sa dalo podeliť o radosť či smútok, vedomosti sa menia na trpkosť, spôsobujú predčasnú starobu.

Vari sa mám zahĺbiť do náboženstva? Obávam sa, že to nepôjde. Táto činnosť si vyžaduje úplný mier a pokoj. Niet však pokoja v mojej duši, ani v mojom živote, akú teda zbožnosť môžem šíriť medzi týmito ľuďmi, v tejto krajine?!

Vychovávať deti? Ani na to nie som. Vychovával by som, ale neviem, ako a čomu ich učiť. Čomu a s akým cieľom, pre aký národ ich vychovávať? Aké ponaučenia im vštepovať, kam ich nasmerovať, keď sám neviem, kde by deti mohli svoje vedomosti uplatniť? Ani v tomto som nenašiel svoje poslanie.

Napokon som sa rozhodol: papier a atrament sa mi teraz stanú útechou, budem zapisovať svoje myšlienky. Ak v nich niekto nájde niečo pre seba, nech si to prepíše alebo zapamätá. Ak sa ukáže, že moje slová nie sú ľuďom nič platné, ponechám si ich pre seba.

A nemám nateraz nijaké iné starosti.





Slovo druhé

V detstve som často počul, ako sa Kazachovia posmievali Uzbekom: „Ach, vy Sartovia¹ v kabátoch so širokými klopami, kamyš zďaleka vláčite, aby ste pokryli strechy, pri stretnutí sa na seba usmievate, ale poza chrbát na seba brýzgate, každého kríčka sa bojíte, rapocete v jednom kuse, a preto ste si vyslúžili prezývku ‚straky-rapotačky‘.“

Pri stretnutí s Nogajcami² si Kazachovia z nich tiež uťahovali a nadávali im: „Nogajci, ľavy sa bojíte, jazda na koni vás unavuje, keď pešo idete, ustavične musíte oddychovať.“

¹ Sartovia – názov časti usadlého obyvateľstva určitých regiónov Strednej Ázie v 15. a 18. – začiatku 20. storočia.

² Nogajcami Kazachovia nazývali Tatárov.

Utečenci, aj vojaci a obchodníci, to všetko sú Nogajci. Nie Nogajcami, lež nokajcami³ by vás mali nazývať.“

„Len čo ryšavý Rus zočí aul⁴, hneď sa k nemu bezhlavo prirúti a dovoľuje si všetko, čo sa mu len zachce, ba žiada, aby mu vyblábotali „uzun-kulaka“⁵, všetky klebety, no a verí všetkému, čo mu navrávia,“ – tak vraveli o Rusoch.

„Ó, Alláh!“ pomyslel som si vtedy s hrdosťou, „niet vari na svete dôstojnejšieho a šľachtnejšieho národa, ako sú Kazachovia.“ Tešilo ma to, radoval som sa z toho.

Teraz vidím, že niet takej rastlinky, ktorú by nevypestoval Sart, niet takého miesta, ktoré by nenavštívil Sart-obchodník, niet takej veci, ktorú by nezmajstroval. Žijú si mierumilovne, konflikty nevyhľadávajú. Kým nezačali prichádzať ruskí kupci, Sartovia dodávali Kazachom aj odev pre živých a rubáš pre

³ Nokaj – po kazašsky hlúpy, tupý.

⁴ Aul – tradičná kazašská osada.

⁵ Uzun-kulak – „dlhé ucho“, všetko počuť a roznášať klebety.

mŕtvych, skupovali vo veľkom stáda, o ktoré sa nevedeli podeliť otec so synom. Keď prišli Rusi, Sartovia zasa boli rýchlejší a ako prví prevzali novinky. Sú zdvorilí a majú všetko – vznešených bajov⁶, i vzdelaných mullov⁷, i zručných majstrov.

Keď sa pozriem na Nogajcov, vidím, že môžu byť udatnými vojakmi, dobre znášajú núdzu, pokorne prijímajú smrť, stavajú školy, ctia si náboženstvo, vedia ako pracovať i ako zbohatnúť, vyparádiť sa, aj pozabávať.

Ale my, Kazachovia, lopotíme na ich bajov za kúsok chleba, nášho baja však vyhánajú z vlastného domu. Vraj: „Hej, počuj, Kazach, nie preto je vystlaná dlážka, aby si po nej dupal špinavými čižmami!“

Ich sila spočíva v tom, že sa neúnavne učia remeslu, pracujú a netravia čas ponižujúcimi hádkami medzi sebou.

⁶ Baj – bohač, bohatý vlastník dobytky vo vtedajšom Kazachstane.

⁷ Mulla (mullah) – duchovný najnižšieho stupňa alebo čestný titul učenca.

O vzdelaných a urodzených Rusoch ani
nevravím. Nemôžeme sa porovnávať do-
konca ani len s ich služobníctvom.

Kam sa podela naša niekdajšia verva?

Kam sa podel náš radostný smiech?





Slovo tretie

V čom je príčina, že Kazachovia sú takí rôznorodí, v čom to je, že sú nevraživí a nežičliví? Prečo sú ich slová neúprimné, prečo sú leniví a posadnutí túžbou po moci?

Múdri tohto sveta už dávno spozorovali, že lenivý človek je zbabelec a slaboch; slaboch je zbabelec a chvastúň; chvastúň je slaboch, hlupák a neokrôchanec, čo nemá poňatia o cti; nepoctivec žobroní lenivca o almužnu, je nenásytný, neovládateľný, naničhodný, neželá nikomu nič dobré.

Tieto zlozvyky vychádzajú z toho, že ľudia zaujímajú len jedno – ako nadobudnúť čo najviac dobytku a získať si tak úctu ostatných. Keby však začali obrábať pôdu, obchodovať, venovať sa vede a umeniu, bolo by všetko inak.

Rodičia, ktorí rozmnožili svoje stáda, sa starajú o to, aby sa tieto stáda pre ich deti ešte väčšmi rozhojňovali, aby preniesli starostlivosť o stáda na pastierov a oni sami sa oddávali nečinnosti, aby sa do sýtosti najedli, popíjali kumys⁸, kochali sa krásavicami a tešili sa z koní.

Nakoniec sa ich zimoviská a pasienky preplnia a oni využívajú svoj vplyv či postavenie a všetkými dostupnými prostriedkami sa usilujú vykúpiť, vymámiť alebo odobrať pasienky susedom. No a okradnutý zasa utíska druhého suseda alebo je nútený opustiť svoj domov.

Môžu takíto ľudia byť dobroprajní? Čím je človek chudobnejší, tým lacnejšia je jeho práca. Čím viac je bedárov, tým viac je voľných zimovísk. Jeden čaká, kedy prídem na mizinu, ja zasa čakám, kedy on príde o majetok. Postupne sa naša skrytá vzájomná nevraživosť zmení v otvorené, nezmieriteľné nepriateľstvo, pohneváme sa, súdime sa, delíme sa na strany, podplácame mocných

⁸ Kumys je tradičný kazašský nápoj vyrobený z fermentovaného kobyliého mlieka

tohto sveta, aby sme získali výhodu pred súpermi, bojujeme o postavenie.

Poškodený nebude pracovať či získavať imanie iným spôsobom, nebude sa zaujímať o obchod, ani o obrábanie pôdy, radšej sa pridá raz k jednej, raz k druhej strane, zapredá svoje presvedčenie, bude živiť v chudobe a pohane.

Zlodejčina v stepi sa nepominie. Keby existovala jednota medzi ľuďmi, neboli by takí zhovievaví voči zlodejovi, ktorý obratne využíva podporu raz jednej, raz druhej skupiny a zbíja čoraz väčšími.

Poctivých synov stepi súdia na základe faľošných obvinení, čo vedie k ponižujúcim priznaniam, vopred nachádzajú svedkov, ktorí sú ochotní dosvedčiť, čo nevideli a nepočuli. A to všetko len preto, aby očiernili čestného človeka a neumožnili mu uchádzať sa o vysoké posty. Ak sa obvinený chce obhájiť, je nútený obrátiť sa o pomoc k tým samým darebákovi, obetovať svoju česť, ak sa však nepodvolí, nespravodlivo ho odsúdia, bude

trpieť núdzu, bedárčiť, a nenájde si v živote ani dôstojné miesto, ani prácu.

Keď úradníci prefíkanosťou a podvodmi získajú moc, nebudú dbať o pokojamilovných a skromných ľudí, lež pokúsia sa nadviazať vzťahy s ľuďmi, ako sú oni sami, s prefíkancami a chytrákmi, očakávajú ich podporu a zo všetkého najviac obávajú sa ich nepriateľstva.

Teraz sa rozšírilo nové príslovie: „Dôležitá nie je vec, ale jej tvorca.“ Znamená to, že zamýšľaný cieľ nie je možné dosiahnuť čestne, ale len podvodom a šikovnosťou jeho pôvodcu?

Oblastní úradníci sú volení na tri roky. V prvom roku svojho funkčného obdobia počúvajú výčitky a sťažnosti tých, čo ich zvolili: „My sme vás zvolili, ale vy pre nás nič nerobíte!“ Druhý rok je v znamení boja proti budúcim súperom. A tretí rok prebieha v predvolebnom úsilí o opätovné zvolenie. Čo zostáva?

Keď sa tak dívam na to, ako sa ľudia čím ďalej, tým väčšmi vyžívajú v hádkach, dospievam k

názoru, že by bolo treba voliť tých, čo nadobudli síce nízke, ale ruské vzdelanie. Ak takých niet, alebo za nich nie je vôľa hlasovať, nech miestne samosprávy vymenúvajú nadriadené orgány a vojenský gubernátor. Bolo by to prospešné v mnohých ohľadoch. Po prvé, ctibažní Kazachovia by začali posilať svoje deti do škôl; po druhé, región nebude závisieť od rozmarov miestnych boháčov, ale bude podliehať iba vyšším orgánom. A aby nedochádzalo k udavačstvu a ohováraniu, bolo by treba ochrániť uchádzača o post od kadejakých previerok a skúšok.

Mali sme príležitosť overiť si daromnosť voľby sudcov v každom regióne. Nie každý vie vynášať spravodlivé rozsudky. Aby boli vynešené spravodlivé rozsudky, ako kedysi na vrchole kazašského Olympu, „na Kuľtobe“⁹, treba poznať zbierky zákonov zdedené po

⁹ Kuľtobe – miesto vzdialené 40 km od Taškentu, v modernom Uzbekistane, kde prebiehali dôležité udalosti života kazašskej spoločnosti, prijímali sa zákony, atď.

našich predkoch: „Svetlú cestu“ chána Kasyma, „Starodávnu cestu“ chána Jesima, „Sedem kánonov“ chána Taukeho. No časom aj tieto zastarávajú, vyžadujú si zmeny a neomylných vykonávateľov, ktorých je však málo alebo vôbec nie sú. Ľudia, ktorí dobre poznajú Kazachov, hovorili: „Kde sú dvaja stepní sudcovia, bijovia, tam sú hneď štyri spory.“ Keď niet najvyššieho sudcu, aj párny počet sudcov sťažuje riešenie sporov. Načo zvyšovať počet sudcov? Nie je lepšie vybrať si z každého regiónu troch vzdelaných a múdrych ľudí bez toho, aby sa obmedzovalo trvanie ich funkčného obdobia, a zbaviť sa tých, čo vynášali nepoctivé rozsudky?

Nech spory riešia dvaja sudcovia a prostredník, ktorého si zvolia žalobcovia. A len keď sa nedočkajú spravodlivosti u týchto ľudí, ak sa nedohodnú, až potom by sa sporné strany obracali na jedného z troch stálych sudcov. Tak by nedochádzalo k súdnym prietahom.





Slovo štvrté

Pozorní ľudia si už dávno všimli, že hlúpy smiech je ako opitosť. Opitosť vedie k prehreškovi, rozhovor s opitým vyvoláva bolesti hlavy. Keď sa človek bezducho chichoce, nie si je vedomý svojich skutkov, nevenuje sa práci, dopúšťa sa neodpustiteľných chýb, za čo ho čaká odplata, ak nie na tomto, tak na druhom svete.

Človek, ktorý má sklon k rozjímaniu, je stále ponorený do svojich myšlienok, je večne upriamený na nejakú vec, ustavične sa zamýšľa o živote či smrti. Sústredenosť na veci a myšlienky je základom úspechu. Znamená to však, že by sme mali neustále podliehať ťažkomyselnosti? Vari môže duša truchliť, nepoznajúc zábavu a smiech? Nie,

vôbec nie som za to, aby sme bezdôvodne smútili. Mali by sme sa však zamyslieť nad vlastnou ľahostajnosťou, nad ňou žialiť, pokúsiť sa jej zbaviť a venovať sa užitočným veciam. Nie prázdna zábava, lež užitočná a zmysluplná práca uzdraví dušu.

Iba slabí duchom sa uťahujú do seba, odávajú sa chmúrnym myšlienkam a nenachádzajú útechu.

Ak vám je na smiech obmedzenosť podliaka, smejte sa, ale hnevne, nie srdečne. No nezadúšajte sa takýmto smiechom pričasto. Jedovatý smiech je trpký smiech.

Smejte sa radostne, úprimne sa tešte, keď uvidíte človeka, ktorý nadobudol pocit spokojnosti, vykonal dobré skutky hodné napodobňovania. Dobrý príklad učí zdržanlivosti, včas človeka zastaví a zabráni mu podľahnúť stavu opitosti.

Nie každý smiech si zaslúži chválu. Poznáme aj smiech, čo nejde od srdca, chechot neviazaný, neúprimný, ktorý zaznieva len preto, aby vyvolal dojem.

Človek sa rodí s plačom, odchádza sprevádzaný smútkom. V čase medzi týmito dvoma udalosťami, ak nikdy nepoznal skutočné šťastie, ak nepochopil hodnotu a neopakovateľnosť svojho života, bezmyšlienkovite sa umára v ponižujúcich škriepkach a nedôstojných sporoch. Spamätá sa až vtedy, keď sa život chýli ku koncu. A až potom začína chápať, že za nijaké poklady sveta nie je možné ho predĺžiť čo i len o jediný deň.

Prefíkanosťou, klamstvom a žobraním sprevádzaný život je údelom naničhodných podvodníkov. Ale človeku, ktorý pracuje, dúfa v pomoc Alláha, človeku, ktorý sa spoľieha na svoje sily, odmení sa aj matička Zem.





Slovo piate

Smútok zatemňuje naše duše, zaplavuje strachom naše telá, spútava našu vôľu a nakoniec vychádza z našich pier slovami alebo z našich očí slzami. Videl som ľudí, ako sa modlia: „Ó, Alláh, urob nás bezstarostnými, ako sú malé deti.“ Chcú tým povedať, že sú múdrejší ako deti, že sa zaujímajú o všetko, čo sa deje vo svete, ale že sú vystavení ťažkostiam a nešťastiam. Ich obavy možno posúdiť podľa prísloví:

*„Ak vám zostáva žiť do poludnia, urobte si zá-
soby na celý deň“,*

„Chudobnému je aj vlastný otec na ťarchu“,

*„Dobytok pre Kazacha je ako jeho vlastná
krv“,*

„Tvár boháča je rozžiarená, ale tvár chudobného je zamračená ako čierna chmára“,

„Džigit¹⁰ a vlk si vždy po ceste nájdu potravu“,

„Je veľa vážených mužov, sú však nečinní, zaujíma ich len vlastný majetok“,

„Ruka, ktorá vie brať, vie aj dať“,

„Kto si nadobudol bohatstvo, má vždy pravdu“,

„Ten, kto prináša dary, prelomí bariéru odcudzenia“,

„Ak baj nepomôže, ani pánboh nepomôže“,

„Ak ste hladní, choďte do domu, kde je pohrebná hostina“,

„Vyhýbaj sa mŕtvemu jazeru a bezcitnému národu“.

Takýchto prísloví je veľa.

O čom hovoria? O tom, že Kazach nesníva o vede a poznaní, ani o mieri a spravodlivosti, ale o bohatstve, lenže nevie, ako sa k nemu

¹⁰ Džigit je odvážny a obrytný jazdec v Strednej Ázii

dostať. Preto chytráči, špekuluje, aby hoci ľstou vymánil bohatstvo od iných. A ak sa mu to nepodarí, tvrdo bojuje s celým svetom. Nebridí sa mu ani vlastného otca obrať, nepociťuje to ako podlosť. Ľudia nezvyknú odsudzovať tých, čo si imanie získavajú klamom, podvodom, žobraním, lúpežou alebo inými chytráctvami...

Aký je rozdiel medzi ich a detským umom? Deti sa boja rozpáleného kozuba, dospelí sa nedajú zastrašiť ani pekelným ohňom. Deti sa od hanby idú prepadnúť pod zem, ale dospelí hanby nemajú. Týmto sa líšia od detí? Ak deťom nebudeme dávať to, čo máme, ak nebudeme aspoň trochu zodpovedať ich predstavám o živote, môžu sa nás zrieknuť. A toto je môj ľud, ku ktorému ma duša tiahne?





Slovo šieste

Jedno kazašské príslovie hovorí: „Svornosť je prameňom úspechu, prameňom šťastia je život.“

Ale čo je to svornosť, ako žiť v svornosti, to už Kazachovia nevedia. Myslia si, že to znamená spoločne vlastniť dobytok, majetok, spoločne si vychutnávať jedlo. Ak je to tak, aký osov plyní z bohatstva a čím hrozí chudoba? Má význam v pote tváre usilovať o bohatstvo, ak sa predtým nezbavíte všetkých príbuzných? Nie, svornosť musí prebývať v myšliach, nie v spoločnom majetku. Dosahovať svornosť za cenu darovaného dobytku, to je počiatok morálneho úpadku. Bratia by nemali žiť svorne len preto, že sú od seba závislí. Mali by sa spoliehať na vlastné

schopnosti a silu a veriť vo svoj vlastný osud. Inak aj na Boha pozabudnú, prácu zanedbajú, iba čo budú hľadať, ako tomu druhému uškodiť. Uviaznu vo vzájomných urážkach, budú šíriť klebety, chytráčiť a osočovať sa. Ako sa tu dá dosiahnuť svornosť?

„Prameňom šťastia je život.“ O akom živote však hovoríme? Ak nemá základ vo vnútri človeka, v jeho duši, tak taký život žije aj pes. Komu ide len o takýto život, ten sa trasie strachom zo smrti, stáva sa nepriateľom nebeského života. Aby sa zachránil, prchá pred nepriateľom, získava povest' zbabelca, stáva sa z neho odporca skutočného blahobytného života.

O iný život ide. O taký, keď duša žije a myseľ je čistá. Ak žijete, ale vaša duša je mŕtva, slová mysle vám do vedomia nepreniknú, nebudete si vedieť čestne zarábať na živobytie.

*Zaháľač, falošný bezočivec,
darmožráč a neokrôchanec.
V duši lokaj, navonok odvážlivec,
nehanblivec.*

Ak ste takýto, nie ste živý. Čestná smrť je lepšia než takýto život.





Slovo siedme

Dieťa na svet prichádza s dvomi potrebami. Tou prvou je potreba jesť, piť a spať. To je potreba tela, bez ktorej telo nemôže byť útočiskom duše, nebude rásť ani silnieť. Druhou potrebou je túžba po poznaní. Dieťa siaha po jagavých veciach, berie ich do úst, ochutnáva, prikladá si ich k tváričke, strhne sa, keď začuje zvuk píšťalky či dombry. Len čo podrastie, vybehne za brechotom psa, hlasmi zvierat, smiechom či plačom, nemá chvíľu pokoja, vypytuje sa na všetko, čo oči vidia a uši počujú: „Čo je to? Prečo je to tak? Prečo to robí?“ To je potreba duše, túžba všetko vidieť, počuť, všetkému sa naučiť.

Človek, ktorý neodhaľuje viditeľné i neviditeľné tajomstvá vesmíru, ak všetko neusiluje

všetko pochopiť, nestane sa ozajstným človekom. Duša takého človeka sa nelíši od jestvovania iného tvora.

Boh odlíšil človeka od zvieraťa tým, že mu dal dušu. Prečo my, keď dospejeme a zmúrieme, neuspokojujeme onú zvedavosť, pre ktorú sme v detstve zabúdali na jedlo i spánok? Prečo si nevyberáme cestu tých, ktorí hľadajú múdrosť?

Mali by sme si neustále rozširovať okruh záujmov, znásobovať vedomosti, ktoré živia našu dušu. Mali by sme pochopiť, že dobro duše je oveľa dôležitejšie ako dobro telesné, a podriaďiť telesné potreby potrebám duše. Ale nie, nečiníme tak. Ohovárame sa, osočujeme, a preto sme sa nedostali ďalej ako ku kope hnoja za dedinou. Duša v nás prebývala iba v detstve. Keď sme dospeli a zmocneli, nedovolili sme jej, aby nám radila, podrobili sme ju telu, všetko vnímame očami, no nie myslou, nedbáme na svoje pocity. Sme spokojní s tým, čo vidia oči, nepokúšame sa ponoriť do vnútorných tajomstiev a myslíme si,

že o nič neprichádzame. Na poznámky a rady múdrych ľudí odpovedáme: „Riadť sa svojím rozumom, ja sa budem svojím!“ Vraj: „Lepšie je riadiť sa vlastným umom a byť chudobným, ako konať podľa cudzej rady!“ Nevieme oceniť rady múdrych ľudí, nechceme pripustiť, že vedia viac ako my, nerozumíme ich slovám.

Kde niet iskry v hrudi, niet ani viery v duši. Čím sa odlišujeme od zvierat, ak sa dívame iba očami? V detstve sme boli lepší. Vtedy sme boli deťmi človeka, usilovali sme sa čo najviac naučiť. Teraz sme horší ako ten dobytok. Zviera nič nevie, ale o nič sa ani neusiluje. My nevieme nič, ale nehanebne sa hádame: obhajujeme svoju zadubenosť a vydávame ju za múdrosť.





Slovo ôsme

Začne niekto načúvať našim slovám alebo sa riadiť našimi radami? Sudcovia aj vrchnosť sú k potrebám ľudí hluchí. Usilovali by sa títo ľudia o moc, keby bola múdrosť pre nich hodnotou a keby sa chceli niečomu podučiť? Títo ľudia sa považujú za dostatočne múdrych a usilujú sa o moc, aby mohli učiť a vychovávať iných. Budú nás takíto chcieť počúvať? Nájdu si na to čas? Hlavu majú plnú starostí, aby sa náhodou neprevinili voči vrchnosti, nepohnevali si podliaka, nevyvolali nevôľu ľudí, aby neškodovali, ale naopak získavali. Niekomu treba pomôcť, niekoho zachrániť. Lenže nie je kedy...

Bohatí? Tí núdzu nepoznajú. Dokonca ani jedinký deň, veď majú bohatstvo, myslia si,

že im patria poklady dobre že nie polovice sveta, a to, čo im chýba, kúpia si za dobytok. Ich zrak je upretý nahor a ich myšlienky ešte vyššie. Dobytok má pre nich väčšiu cenu ako česť, svedomie či úprimnosť. Sú presvedčení, že ak majú dobytok, môžu podplatiť hoci aj samého Boha. Dobytok im nahrádza všetko – vlasť, ľudí, náboženstvo, rodinu, vedomosti. Načo by načúvali radám iných?

Možno by si aj vypočuli, lenže nemajú kedy. Ved' treba statok napojiť, nakrmiť, výhodne predať, chrániť pred zlodejmi a vlkami, schovať pred chladom a nájsť človeka, čo by toto za nich všetko robil. Na zvládnutie tohto všetkého treba čas. Lenže času je málo!

A zloduch, zlodej a šikovní podvodník nikoho nepočúva.

Chudobní ľudia, mierni ako ovečky, si musia zháňať obživu. Načo sú im rady, vedomosti, učenosť, keď to všetko nepotrebujú bohatí? „Nechajte nás na pokoji, rozprávajte sa s múdrejšími, ako sme my,“ – hovoria, ako keby chudobný človek vedomosti

nepotreboval. O nikoho sa nestarajú. Keby mali to, čo majú iní, nič by ich netrápilo.





Slovo deviate

Aj ja som Kazach. Nevieľm vřak, či mm Kazachov rd, či nie. Keby som ich mal rád, schvaľoval by som ich správanie, nachádzal by som v ich chovan akkoľvek maličkosť, ktorá by mi priniesla radosť alebo poteřenie, teřil by som sa z tých či onch ich vlastnosť, nestrácal by som nádej. Lenže to tak nie je. Keby som ich nemal rd, nehovoril by som s nimi, nedelil by som sa s nimi o svoje najskrytejšie myřlienky, neradil by som sa s nimi, nevstupoval do ich kruhov, nezaujímal sa o ich záležitosti, nepýtal by som sa: „Čo tam robia, čo sa deje?“ Pokojne by som si vylihoval, a vlastne nie – odiřiel by som od nich čo najďalej. Ani nedfam, že sa zmenia alebo že ich ja privediem k rozumu. Nezařívam nijak takto

pocit. Ako to? Mal by som sa k niečomu prikloniť.

Aj keď žijem, nepovažujem sa za živého. Nevieť, či je to preto, že sa hnevám na ľudí, alebo preto, že som nespokojný sám so sebou, alebo ešte z nejakého iného dôvodu. Navonok som živý, ale v mojom vnútri je všetko mŕtve. Zlostím sa, ale nie som nahnevaný. Smejem sa, ale neradujem sa. Zdá sa mi, že moje slová ani môj smiech nie sú moje. Všetko je to cudzie.

V mladosti, keď som bol silný, chcel som odísť do cudziny, ale Kazachov som ešte miloval celým svojím srdcom, veril som v nich. Keď som neskôr spoznal ich skutočnú povahu, moja nádej postupne hasla, a už som ani nechcel nikam odísť, zvykať si na cudzích. Preto moja hrud' ziva prázdnotou. Ale tak mi napadá, že možno je to tak aj lepšie.

Na prahu smrti sa nebudem umárať myšlienkou, že „som nezakúsil nejaké radosti“.

Nebudem ľútiť za čímisi pozemským, budem sa tešiť na to, čo ma čaká.





Slovo desiate

Ľudia sa modlia k Bohu, aby im dal dieťa. Načo je človeku dieťa? Hovorí sa, že treba mať dediča, aby sa postaral o rodičov v starobe a modlil sa za nich, keď opustia tento svet. A nič viac?

Čo znamená mať dediča? Bojíte sa, že po vás zostane majetok bez gazdu? Smútite za vecami, ktoré po vás zostanú? Alebo je vám ľúto nechať ich ľuďom? Čo za poklady ste si nahobobili, aby vám bolo za nimi ľúto?

Dobré dieťa je radosťou, no zlé bremenom. Ako môžete vedieť, aké dieťa vám Boh požehná? Nestačí vám poníženie, ktorého sa vám dostáva za života? Alebo ste sa dopustili málo ohavných skutkov? Prečo chcete pri-niesť na svet dieťa, vychovať z neho darebáka, odsúdiť ho na rovnaké poníženie?

Chcete, aby sa syn za vás modlil, až tu nebudete? Ak ste v živote robili ľuďom dobre, budú sa všetci modliť za pokoj vašej duše. Ale ak ste činili len zlo, čo vám už pomôžu synove modlitby?! Či vari on bude za vás konať dobré skutky?

Ak chcete mať dieťa pre blaho nadpozemského života, tak mu už vopred želáte skorú smrť. Alebo ho chcete pre pocit blaženosti v tomto živote? Vari sa Kazachovi môže narodiť syn, ktorý by v dospelosti obklopil rodičov starostlivosťou a ochránil ich pred útrapami staroby? Či tento národ, či taký otec, ako ste vy, môže vychovať takého syna?

Chcete, aby vás syn v starobe živil? To je úplný nezmysel. Po prvé, neviete, či sa nevládnej staroby vôbec dožijete. Po druhé, bude v dospelosti váš syn taký dobrotivý, že vás bude chcieť v starobe opatrovať? Ak máte dobytok, hocikto sa o vás postará. Ak dobytok nemáte, ešte sa nevie, kto a ako sa o vás postará. Nevedno tiež, či váš syn rozmnoží imanie alebo začne rozhadzovať, čo ste vy nadobudli.

Dobre. Dajme tomu, že Boh vypočul vaše modlitby a obdaril vás synom. Viete mu dať dobrú výchovu? Nie. Neviete. Akoby vám nestačili vlastné hriechy, uviaznete ešte aj v hriechoch svojho syna.

Od samého začiatku budete svoje dieťa klamať a sľubovať mu hory-doly. A budete radi, že sa vám ho podarilo oklamať. Koho budete viniť, keď vyrastie z neho klamár? Naučíte ho neslušne rozprávať, ohovárať druhých, ale trocha ho budete ospravedlňovať, akože: „Nechajte na pokoji tvrdohlavca“, a tak budete pritakávať na jeho výčiny.

Keď dávate dieťa do učenia, vyberáte mu učiteľa za čo najmiernejší poplatok, stačí, aby sa dieťa naučilo čítať a písať, nejakým lišiac-tvam a darebáctvom, čím zasejete do detskej duše nedôveru voči vrstovníkom a vštepíte mu nesprávne návyky. A toto má byť vaša výchova? A od tohto dieťaťa očakávate, že sa v starobe o vás postará?

Ľudia prosia Boha, aby im požehnal bohatstvo. Načo je človeku bohatstvo? Modlili ste sa

k Bohu? Áno, modlil som sa. Boh vám dáva, ale vy to neprijímate! Dal vám silu, aby ste mohli pracovať a bohatnúť. Vynakladáte túto silu na čestnú prácu? Nie! Boh vám dal silu, aby ste sa učili, dal vám rozum, aby ste sa vzdelávali, ale ktovie, na čo ste vy tieto sily vynaložili?! Kto nezbohatne, ak bude snaživo pracovať, neúnavne sa usilovať niečo dosiahnuť, ak bude rozumne konať? Ale podaktorí chcú získať bohatstvo zastrašovaním, skuhraním, podvádzaním. Vari toto je modlitba? Toto je žobranie, lúpež, zlé svedomie, nijaký zmysel pre česť.

Povedzme, že ste si vybrali túto cestu a nahonobili ste si majetok. Tak ho využite na získanie vzdelania a poznania. Keď nie pre seba, tak pre syna. Bez poznania niet viery ani dobra. Bez neho vám ani namáz¹¹, ani pôst, ani návšteva pútnických miest k ničomu nebudú. Ešte som sa nestretol s tým, aby človek, ktorý prišiel k bohatstvu zbojstvom, využil ho na

¹¹ Namáz – muslimská modlitba odriekaná päťkrát denne.

šľachetný cieľ. To, čo je získané nečestne, aj sa mína na nečestné veci. Po takto získanom bohatstve nezostáva nič, iba trpké sklamanie, pocit rozhorčenia a duševné trápenie.

Kým je bohatstvo v rukách nepoctivca, pýši sa ním. Keď ho premárni, vychvaľuje sa, že „aj on bol kedysi bohatý“. A keď schudobnie, ide po žobraní.





Slovo jedenáste

Čím sa živí ľud, z čoho žije? Existujú dva spôsoby. Jedným z nich je krádež. Zlodej očakáva, že ukradnuté znásobí jeho bohatstvo. Baj si myslí, že si rozmnoží stádo, ak sa mu podarí výhodne získať späť ukradnuté. Ten, čo je pri moci, bajovi prisľúbi, že mu pomôže vrátiť ukradnuté, a zlodejovi zasa, že mu pomôže vyhnúť sa spravodlivosti. A v skutočnosti olúpi oboch. Iný zas klame, udáva zlodeja, no zároveň mu poskytuje drobné službičky a za lacný peniaz skupuje od neho nakradnuté. A ďalšia vec: podvodníci navádzajú ľudí na kadejaké darebáctva, ktoré by im samým ani na um nezišli, nabádajú ich, aby robili to či ono, že sa stanú váženými ľuďmi, vraj, ak urobíte

toto a toto, prídete k neslýchanému bohatstvu a získate povesť dokonalého človeka, zbavíte sa nepriateľov. Takýto podfukár vyvoláva nezdravé vášne, hucká ľudí proti sebe, dúfa, že si nejakého mocnára získa a prihrieva si na tom polievočku. A takto to ide: predstaviteľ moci pomáha bajovi, ale nadrží súčasne aj zlodejovi, bedár pochlebuje tým, čo sú pri moci, rozoštváva ich, pridáva sa raz na jednu, raz na druhú stranu, zapredáva svoju česť, zapredal by aj vlastnú ženu, deti či príbuzných.

Keby nebolo zlodejov a podvodníkov, ľudia by dostali rozum. Čestne by pracovali, radi by konali dobro a vzdelávali sa, boháč by bol spokojný s tým, čo má, bedár by nestrácal nádej a vieru a chcel by pracovať.

Obyčajní ľudia nevedomky podporujú nečestné veci. Kto môže toto zlo vykoreniť? Upadnú azda do zabudnutia také pojmy ako česť, prísaha, vernosť a svedomie? Nenájde sa sila, ktorá by pristihla krídla

zlodejovi? Ale kto a ako privedie k rozumu
baja, ktorý z chamtivosti pritakáva ľsti-
vému podvodníkovi?





Slovo dvanáste

Keď niekto hlása Božie slovo, či to robí dobre, či zle, nemáme svedomie mu to zakázať, pretože niet nič pohoršlivého v šľachetných úmysloch. Nech teda hlása Božie slovo, aj keď sám nie je veľmi vzdelaný. Len musí mať na pamäti dve nutné podmienky.

Po prvé sa musí utvrdiť vo svojej viere a po druhé, nesmie byť príliš spokojný s tým, čo vie, ale neustále sa zdokonaľovať. Ak sa niekto prestane vzdelávať, ak sa prestane učiť, prichádza o Božie požehnanie, a nič dobré od neho nemožno čakať. Čo za úžitok je z toho, že si obkrúti hlavu turbanom, prísne dodržiava pôsty, vykonáva modlitebné obrady, dbá o svoj dôstojný vzhľad, ak nevie, ktoré časti modlitby treba opakovať

alebo na ktorých miestach možno ten či onen namáz prerušiť?

Ten, kto je nedbanlivý, kto nie je k sebe prísny, nesúcíť s inými, toho nemožno pokladať za veriaceho, lebo bez prejavov starostlivosti a pozornosti si nemožno zachovať v duši neochvejnú vieru, imán.





Slovo trináste

Imán je neochvejná viera v jediného a všemocného Stvoriteľa, ktorého učenie nám zjavil jeho Prorok, nech ho sprevádza mier a Božie požehnanie.

Existujú dve cesty viery.

Jedni prijímajú vieru v presvedčení o jej nevyhnutnosti a správnosti a posilňujú ju v sebe logickými dôkazmi. Takúto vieru nazývame „yakini imán“, pravou vierou.

Viera iných vychádza z poznatkov načerpaných z kníh a zo slov mullu. Takáto viera si vyžaduje od veriacich mimoriadnu oddanosť, pevnosť ducha, statočnosť, aby odolali pokušeniu tisícok lákadiel, aby sa nezachveli ani zoči-voči smrti. Takúto vieru nazývame „taklidi imán“, tradičnou vierou.

Na zachovávanie imánu treba mať statočné srdce, silnú vôľu a byť si vedomý vlastnej hodnoty. Čo však s tými, čo nemajú také vedomosti, aby sa mohli pokladať za stúpen-
cov viery „yakini imán“, alebo nemajú pevné presvedčenie, ľahko podliehajú pokušeniam a zvomom? A čo s takými, ktorí zo zištných dôvodov čierne nazývajú bielym a biele čiernym, krivo prisahajú, vydávajú lož za pravdu, len aby sa mohli nazývať stúpenkami viery? Ochráň nás Alláh pred takými ľuďmi. Neza-
búdajme, že iná cesta ako tieto dve k imánu nevedie.

A nech sa odpadlíci nespoliehajú na neko-
nečnú Božiu milosť, nezaslúžia si ani odpus-
tenie Alláha, ani ochranu Proroka. Nech je
prekliaty, kto hlása lživé príslovia: „Ostrie
meča je silnejšie ako prísaha“ či „Niet hrie-
chu, ktorý by Alláh neodpustil.“





Slovo štrnásťte

Je niečo cennejšie ako srdce človeka? Ak Kazach povie o niekom, že je to „človek so srdcom“, znamená to, že si ho uctieva ako hrdinu. Inú vlastnosť srdca nepoznajú. Milosrdenstvo, dobrota, schopnosť prijať cudzieho za brata a želať mu len to najlepšie, to všetko sú príkazy srdca. Aj láska vychádza zo srdca. Ak sa jazyk riadi srdcom, nezaklame. Len pokrytci zabúdajú na srdce. Neraz sa ukáže, že ten, koho ľudské reči vychvaľujú ako „človeka so srdcom“, si pochvalu nezaslúži. Kto však poslúcha svoje srdce, rýchlo sa očistí od každej nevesti. Netiahne ako zúbožený pes za karavánou, lež vracia zblúdilých na správnu cestu. Skláňa v úcte pred vecami, pred

ktorými je správne sa skláňať aj keď je to ťažké, a neskláňa sa pred tým, čo je nesprávne, aj keby to bolo ľahké. Ak toto nie je chabrosť, tak v hrudi tohto uctievaného hrđinu, nebije chabré, ale chladné vlčie srdce.

Aj Kazach je predsa dieťa človeka. Mnohí zídu zo správnej cesty nie preto, že by im chýbal rozum, ale preto, že nemajú v srdci dosť chabrosti, aby nasledovali múdrejších. Tým, čo tvrdia, že zlo spáchali z nevedomosti, ja neverím. Majú síce vzdelanie, ale z odsúdeniahodného nedostatku vôle a z lenivosti ho neužívajú. Keď niekto raz pochybí, zriedka nájde v sebe silu na nápravu.

Tí, ktorých ľudia nazývajú silnými, odvážnymi, obratnými džigitmi, sa veľmi často navzájom podnecujú k podlým, ohavným veciam. Ich slepé vzájomné napodobňovanie a ľahkomyselná odvaha ich privádza do nešťastia.

Vari možno nazvať džigitom človeka, ktorý sa oddáva nerestiam, bohapustému

chvastúnstvu, nevie si povedať „dosť“ a vziať na seba zodpovednosť, nepokúša sa očistiť pred Bohom alebo pred vlastným svedomím?

A potom je namieste otázka: je to vôbec človek?





Slovo pätnáste

Múdri a hlúpi ľudia sa od seba podstatne líšia. Človek prišiel na svet a už nemôže žiť bez zaujímavých vecí. Dni, ktoré venoval záľubám a pátraniu po pozoruhodných veciach, sa uchovávajú v pamäti ako tie najkrajšie dni jeho života.

Rozumný človek sa zaujíma o dôstojné, vážne veci, vytrvalo kráča k svojmu cieľu. Spomienky na prekonané ťažkosti na ceste k onomu cieľu láskajú sluch a tešia srdcia tých, ku ktorým prevrávajú. Nepociťuje nijakú ľútosť nad prežitými rokmi.

Ľahkomyselný človek stráca čas na bezcenné a nezmyselné zbytočnosti. Keď sa spamätá, zistí, že jeho najlepšie roky preleteli daromne a oneskorené pokánie mu

neprináša útechu. V mladosti sa správal tak, akoby mladosť bola nekonečná a nepochyboval o tom, že ho v budúcnosti čakajú ešte príťažlivejšie zábavy a radosti. Lenže veľmi skoro stratí voľakedajšiu silu a hybnosť, a už nie je schopný ničoho.

A ešte jedno pokušenie striehne na ľudí, čo sa náruživito oddávajú nejakej vášni. Dosiahnutie úspechu alebo blízkosť cieľa im pomúti rozum, opojí zmysly. Opojenie im zastiera myseľ, dopúšťajú sa chýb, vzbudzujú pozornosť okolia a stávajú sa objektom klebiet a výsmechu.

Rozumný človek v kritických okamihoch nestráca rozvahu, je zdržanlivý v správaní a nevystavuje svoje pocity neželanej pozornosti.

Hlúpy sa podobá bláznovi, čo skáče na neosedlanom koni s očami upretými do neba, v tom chvate stratí čiapku a nedbá, že poly jeho kaftanu zakrývajú zadok koňa...

Tak toto som videl.

Ak sa chcete stať jedným z múdrych, spytujte sa sami seba raz za deň, raz za týždeň

alebo aspoň raz za mesiac: ako žijem? Spravil som niečo pre svoje vzdelanie, pre pozemský či posmrtný život? Nebudem niečo trpkosťovať?

Alebo sa ani sami nepamätáte, ako ste žili, čím ste boli zaujatí?





Slovo šestnásť

Kazacha netrápi, či jeho modlitby potešia Boha. Robí iba to, čo robia iní: pri modlitbe vstáva a padá na tvár. Správa sa k Bohu ako k obchodníkovi, ktorý si prišiel po dlh: „To je všetko, čo mám, ak chcete, berte, ak nechcete, nechajte tak.“ Nebude si drať jazyk nadarmo, obťažovať sa myslením, učením, starostlivosťou o očistenie viery. „Čo viem, to viem, nebudem sa predsa niečo učiť na staré kolená. Hlavná vec, aby mi nevyčítali, že sa nemodlím, ale čo na tom, že moja reč je kosťtrbatá?“

Vari má Kazach iný jazyk ako druhí ľudia?





Slovo sedemnáste

Vôľa, Rozum a Srdce raz požiadali Múdrost', aby rozhodla ich spor o tom, kto z nich je dôležitejší.

Vôľa povedala: „Ó, Múdrost', vieš predsa, že bezo mňa nemožno dosiahnuť dokonalosť: kto ťa chce spoznať, musí sa veľa učiť, ale bezo mňa nič nezmôže; slúžiť Všemohúcemu, uctievať ho možno iba s mojou pomocou. Bezo mňa nie je možné dosiahnuť v živote bohatstvo, majstrovstvo, úctu ani kariéru. Nie som to vari ja, kto odvracia ľudí od drobných nerestí, kto ich drží na uzde, vari to nie som ja, kto ich varuje pred hriechom, závisťou, pokušeniami, kto im pomáha zastaviť sa v poslednej chvíli na pokraji priepasti? Ako sa môžu títo dvaja so mnou škriepiť?“

Rozum riekol: „Len ja viem rozpoznať, čo z tvojich slov je užitočné a čo škodlivé pre pozemský či posmrtný život. Len ja rozumiem tomu, čo chceš povedať. Bezo mňa sa nemožno vyhnúť zlu, nikto nič nemôže získať, nikto sa ničomu nenaučí. Tak ako sa môžu títo dvaja so mnou hádať?“

Potom prehovorilo Srdce: „Ja som pánom ľudského tela. Mojou zásluhou prúdi krv, vo mne prebýva duša, bezo mňa niet života. Ja kradnem ľuďom spánok, nútim ich prehadzovať sa v mäkkej posteli a myslieť na chudobných, na bezdomovcov, na mrznúcich a hladujúcich. K starším prechovám úctu, k mladým som zhovievavé. Ľudia sa však nestarajú o moju čistotu a sami tým trpia. Keby som bolo čisté, nerobilo by som medzi ľuďmi rozdiel. Obdivujem cnosť a búrim sa proti násiliu. Zo mňa pochádza dôstojnosť, spravodlivosť, milosrdenstvo i dobrota. Aký osov je z týchto dvoch bezo mňa? Ako sa len opovažujú so mnou sporiť?“

Múdrost si ich vypočula a prehovorila:

„Vôľa! Všetko, čo si povedala, je správne. Máš veľa ďalších cností, ktoré si nespomenula, a keby nie teba, ničoho sa nedá dosiahnuť. Ale tajíš v sebe aj zlo a krutosť. Svedomite slúžiš dobru, ale rovnako niekedy slúžiš zlu. Toto je na tebe zlé.

Rozum! Aj ty máš pravdu. Ani bez teba nemožno nič dosiahnuť. Vďaka tebe sme sa dozvedeli o Stvoriteľovi, boli sme zasvätení do tajomstiev obidvoch svetov. To však nie je hranica tvojich možností. Prefíkanosť a zrada sú tiež tvoje výtvary. O teba sa opierajú dobrí aj zlí. Verne slúžiš jedným i druhým. Toto je tvoja chyba.

Mojou úlohou je vás troch pomeriť. Bolo by dobré, keby sa v tomto spore stalo veliteľom a vodcom Srdce.

Rozum! Ty máš veľa ciest. Srdce nemôže nasledovať každú z nich. No raduje sa nielen z tvojich dobrých úmyslov, ale s radosťou ťa na cestách sprevádza. Nebude ťa však nasledovať, ak budeš zamýšľať niečo zlé, vtedy sa dokonca môže znechutene od teba odvrátiť.

Vôľa! Ty máš veľa sily a odvahy, ale ani teba Srdce nenechá na pokoji. Nebude ti brániť konať dobro, no nedovolí, aby sa tvoje ruky dopustili niečoho zlého.

Mali by ste sa všetci traja spojiť a poslúchať Srdce. Ak budete spolunažívať v jednom človeku, tak aj blato z jeho čižiem vylieči nevidiace oči. Ak sa však nebudete vedieť dohodnúť, nech rozhoduje Srdce. Zachovajte si ľudskosť. Všemohúci vás podľa toho bude súdiť. Takto to stojí v Písme,“ riekla Múdrost’.





Slovo osemnásť

Človek by sa mal obliekať skromne, čisto a slušne. Vyhadzovať na šatstvo zbytočne veľa peňazí, prehnane sa venovať obliekaniu, to robia len fičúri.

Sú rôzni fičúri: jeden si skrášľuje tvár, pestuje si fúzy a bradu, nadmieru dbá o svoje telo, o chôdzu, vážne sa tvári, dvíha obočie alebo poklepkáva prstami, či lakeť vytŕča do boku... Iný zasa vystavuje na obdiv svoje oblečenie, ale pritom sa tvári ako prostý mládeňec, no a len tak medzi rečou prehodí pár slov o svojom vynikajúcom koni a bohatom odeve, vraj, nie je to nič, čo by stálo za reč; honosným odevom a vyberanými spôsobmi sa usiluje upútať pozornosť tých, čo ho postavením prevyšujú, vyvolávať závisť u seberovných

a u nižšie postavených vzbudzovať dojem nedosiahnuteľnej dokonalosti a prepychu. O takom hovoria: „Čo si ešte možno želať, keď má takého koňa a obleka si také šaty?“

To všetko je smiešne a trápne.

Nech sa nikto nenechá unášať takýmto rozmarom, inak bude ťažko z neho urobiť zasa človeka.

Človek by mal nad ostatnými vynikať inteligenciou, múdrosťou, vôľou, svedomím, mravnosťou. Iba blázon si myslí, že možno vyniknúť niečím iným.





Slovo devätnáste

Dieťa človeka neprichádza na svet múdre. Iba počúvaním, pozorovaním či dotykom začína poznávať rozdiel medzi dobrom a zlom. Čím viac vidí a počuje, tým viac bude vedieť. Mnohému sa môže naučiť, ak načúva slovám múdrych ľudí. Nestačí mať rozum, plnohodnotným človekom sa možno stať len pozorným počúvaním učencov a vyvarovaním sa nerestí.

Ak však človek síce počúva múdreho človeka, no skáče mu do reči, alebo ak nepočúva sústredene, nepýta sa na to, čomu nerozumie, nepokúša sa pochopiť podstatu povedaného, alebo si z toho nič pre seba nevyvodzuje, hoci vie, že sú to správne a užitočné slová, tak čo na tom, či počúva, či nie?

O čom sa možno rozprávať s človekom,
ktorý nepozná cenu slova?

Ako povedal jeden mudrc, je lepšie pást'
svine, ktoré ťa uznávajú...





Slovo dvadsiate

Čo komu súdené, to ho neminie. Človeku je súdený aj pocit presýtenosti. Sám ju nevy-myslel, bola stvorená spolu s ním. Kto sa raz niečím presýtil, už mu to tak zostane. Aj keď vynaloží všetko úsilie, aby sa presýtenosti zbavil, nejde to.

Čím všetkým môže byť človek presýtený? Viac-menej všetkým – jedlom, zábavou, fičúr-skymi spôsobmi, hostinami, spoločnosťou, túž-bou prekonať ostatných, ženami. Skôr či ne-skôr si uvedomí nezmyselnosť a márnosť vecí, je sklamaný a ku všetkému zľahostajnie.

Svet nezostáva rovnaký, všetko podlieha zmene. Odkiaľ by sa teda vzala stálosť citov?

Múdry človek, ktorý sa usiluje o dokona-lost', ktorý pozná cenu vecí, chápe ničotnosť

a márnosť pozemského života, tiež pociťuje presýtenie. Chápe, že pozemské radosti sú pominuteľné, dočasné, a život ho omrzí.

A tak som si pomyslel, že blahoslavený je ten, kto je hlúpy a ľahkomyselný.





Slovo dvadsiate prvé

Ťažko je premôcť samoľúbosť, nech je akákoľvek. Sú dva druhy tohto prílišného sebavedomia: povýšenosť a vystatovačnosť.

Povýšenecký človek sám seba vysoko hodnotí. Bojí sa, aby ho nepokladali za nevzdelanca, ľahťikára, čo si neplní sľuby, neokrôchanca, nafúkanca, bezohľadného klamára, zlomyseľníka a podvodníka. Nechce sa dopustiť nejakej neprístojnosti, lebo vie, že je to hanba. Chápe škodlivosť týchto nerestí a usiluje sa povzniesť nad nimi. Takto sa správa človek rozumný, svedomitý a mravný. Želá si, aby ľudia o ňom nezmýšľali zle, a urobí všetko pre to, aby jeho meno ostalo čisté.

Druhý, chvastúň, robí všetko pre to, aby sa o ňom čo najviac hovorilo. Nech všetci

vedia, že je chrabrý, bohatý, zo vznešeného rodu... Ibaže zabúda na to, že ľudia povravia aj to, čo by o sebe nerád počul. Niežeby pozabudol na rub slávy, jednoducho si to nevšíma.

Takíto chvastúni bývajú trojakí:

Prvý z nich je posadnutý túžbou presláviť sa v cudzom kraji, očakáva chválu od cudzích ľudí. Je to síce úplný nevedomec, ale zostáva človekom.

Druhý chce, aby bol známy a vychvaľovaný vo svojom rode. Jeho nevedomosť je dokonalá, ale ako človek dokonalý nie je.

Tretí hľadá, čím by sa vytiahol pred svojimi príbuznými, vo vlastnom dome, alebo v aule, pretože zvonku by nik jeho správanie neprijal. Je to najväčší hlupák, takého už vari ani nemožno nazvať človekom.

Ten, čo si chce zaslúžiť pochvalu cudzích ľudí, bude sa usilovať vyvýšiť sa aj vo svojom rode. Ten, čo chce, aby ho vychvaľovali v jeho vlastnom rode, bude sa usilovať o pochvalu svojich príbuzných. Ten, čo čaká

pochvalu od príbuzných, je presvedčený, že ju získa, a vynáša sám seba do neba.





Slovo dvadsiate druhé

Premýšľam, koho z Kazachov by som dnes mohol milovať alebo si vážiť. Chcel by som si vážiť boháča, ale niet dnes boháča hodného úcty. Aj keby sa taký našiel, nie je pánom svojej vôle a svojho bohatstva. Boháči medzi sebou súperia, napravo-naľavo, rozdávajú dobytok, aby si udržali ochrancov, až sú napokon zaviazaní dobrej stovke ľudí. Myslia si, že prejavili milosrdenstvo. Nie je to však tak. Myslia si to, lebo sú hlúpi. V skutočnosti sami od týchto ľudí závisia. Nemožno ich nazvať ani štedrými, ani milosrdnými. Na rodnej zemi bojujú so svojím ľudom, majetok trúsia kade-tade a otvárajú náruč tým, čo si to nezaslúžia. Tam, kde bajovia nežijú v svornosti, rozmáhajú sa rôzni podvodníci, ktorí im naháňajú strach a priživujú sa na nich.

Chcel by som si vážiť myrzu¹², potomka urodzených šľachetných rodov. Dnes však nestretnete skutočne šľachetného človeka, a tých, ktorí nezmyselne rozdávajú dobytok kade-tade, je ako hadov. Niektorí rozdávajú dobytok dobrovoľne, len aby získali nejaké výhody, a podaktorí sa idú potrhať, len aby si získali úctu, veľmi často sa však tiež stávajú obeťou podvodníkov.

Chcel by som si vážiť aj miestnu vrchnosť a bijov¹³. V stepi však niet božej spravodlivosti ani súdu. Moc, získaná lichotením alebo kúpená za peniaze, nestojí zaveľa.

Chcel by som si vážiť silného, ale vidím, že všetci sú silní, keď ide o zlú vec, ale márne by ste hľadali takých, čo chcú konať dobro.

Chcel by som nájsť múdreho človeka a vzdať mu úctu. No niet človeka, ktorý by svoje myslenie a múdrosť dával do služieb dobrej veci a úskočnosť a zradnosť by odmietal.

¹² Myrza – zdvorilé oslovenie „pán“.

¹³ Bij – sudca.

Rád by som si vážil ubiedených a chudobných, ale ani tí nie sú bez hriechu. Nevládzu vysadnúť ani len na ležiacu ťavu. Keby mali dosť sily na ňu vysadnúť, vymysleli by, ako si potajme niečo uchmatnúť.

Kto zostáva? Len chytráci a prešibanci. Týchto sa nezbavíme! Nemajú pokoja, kým druhých neožobráčia a neprivedú na mizinu...

Takže koho máme milovať, za koho sa máme modliť? Spľuhavení oblastní úradníci a sudcovia neprichádzajú do úvahy. Zostáva len ten baj, čo žije skromne, podľa príslovia: „Kto chce dobro, vyhýba sa sporom.“ Taký je u všetkých v nemilosti, aj keď polovicu svojho majetku rozdá a druhú polovicu všemožne chráni pred zlodejmi a násilníkmi.

Nezostáva mi nič iné, len s ním súcitiť, len za neho sa modliť.

Nikoho iného som nenašiel.





Slovo dvadsiate tretie

Niektoré radosti a pôžitky visia nad Kazachom ako kliatba.

Kazachovi robí veľkú radosť, keď stretne nejakého podliaka alebo vidí niečie cudzie ohavné činy. Škodoradosťne hovorí: „Alláh nás ochráň pred takýmto! Ved’ aj ten podliak sa cíti človekom, no v porovnaní s ním sú ostatní lepší a mravnejší.“ Povedal vari Alláh, že stačí byť lepším ako ten a ten? Alebo vari múdri ľudia sľúbili, že ho nebudú pokladať za zlého, ak nájde ešte nevzdelanejšieho a skazenejšieho, ako je on sám? Či sa človek stane lepším, ak sa porovnáva s naničhodníkom? Dobru sa človek učí od dobrých ľudí. Keď jazdec víťazí či je medzi prvými, prirodzene sa zaujíma o to, koľko koní je ešte pred ním, no

prečo by mal hľadiť na to, koľko je za ním? Zmenší sa sklamanie porazeného, keď vie, že za ním bolo ešte, povedzme, päť či desať koní?

V čom Kazach nachádza potešenie? Hovorí: „Všetci takto konajú, nielen my, netreba sa vyčleňovať, je lepšie držať s väčšinou. Toj¹⁴, ktorý oslavujete so všetkými spoločne, je ten najlepší toj.“ Vari Alláh prikázal, aby človek žil len v společenstve? Vari na masu nemôže zoslať trest?

Vari Alláh nemá moc ju spútať? Môže hlboké poznatky získať ktokoľvek, alebo sú len výsadou jednotlivcov obdarených rozumom? Sú všetci ľudia géniovia? Alebo je geniálnosť daná len jednému z tisícky? Vari masu nemožno ponížiť? Je lepšie, ak polovicu ľudí postihne choroba a druhá polovica zostane zdravá? Nepotrebujeme azda jedného človeka, ktorý dobre pozná cestu, keď tisíce blúdia? Je lepšie pre pútnika, ak sú všetky kone

¹⁴ Toj – hostina, slávnosť.

vyčerpané alebo je unavená len polovica? Čo je lepšie, ak od hladu pomrie celý národ, alebo ak prežije aspoň polovica? Môže byť pre hlupáka útechou, že okolo neho je plno hlupákov? Získa si neschopný ženích nevestu vyhlásením, že nielen jemu, ale celej jeho rodine páchne z úst? Bude pre nevestu útechou zistenie, že nie je jediný?





Slovo dvadsiate štvrté

Na Zemi dnes žije viac ako dve miliardy ľudí, z toho viac ako dva milióny Kazachov.

Kazachovia sa nepodobajú na iných pri hľadaní bohatstva, získavaní poznania, porozumení umeniu, prejavovaní dobrej vôle, sily, pýchy alebo nepriateľstva.

Kazachovia bojujú medzi sebou, striehnu na seba, nedoprajú jeden druhému ani chvíľku pokoja.

Na svete sú mestá s viac ako tromi miliónmi obyvateľov. Na svete sú ľudia, ktorí tri razy obišli celú zemeguľu.

Naozaj je nám takto súdené žiť a nedať pokoja jeden druhému, zostávať najnaničhodnejším spomedzi všetkých národov na Zemi? Alebo predsa len nastanú dni, keď si

Ľudia prestanú škodiť, prestanú kradnúť, podvádzať, ohovárať a poponáhľajú sa za poznaním, vyučia sa remeslu, začnú získavať bohatstvo čestne, statočne?

Pochybujem. Teraz si na každých sto kusov dobytku brúsi zuby dvesto záujemcov. Nebudú mať pokoj, až kým sa navzájom nevykynožia?





Slovo dvadsiate piate

Vzdelávať deti je správna vec, ale najprv ich treba dobre naučiť turkický jazyk. Lenže na to, aby boli prostriedky na vzdelanie, treba najprv zbohatnúť. Naša krajina je však bezbožným územím – Dar al-Harb¹⁵, nepodriadeným musulmanským zákonom, kde navyše, aby sme mohli poslať deti do školy, musíme si nahonobiť majetok, a na to zasa treba ovládať perzštinu a arabčinu. Môže si človek s prázdny bruchom zachovať jasnú myseľ, brániť si česť, vážiť si učiteľa? Nedostatok prostriedkov a nezhody medzi príbuzenstvom vedú ku krádežiam, násiliu,

¹⁵ Klasický islám delí svet na tzv. príbytok islámu (dár al-islám) a na územie vojny (dár al-harb).

podvodom. Kto získa majetok, nasýti sa a môže sa venovať svojmu vzdelávaniu alebo čo-to naučiť deti.

Treba sa naučiť po rusky. Ruský jazyk uchováva duchovné bohatstvo, vedomosti, umenie a nespočetné tajomstvá. Aby sme sa vyhli necnostiam Rusov a prevzali len ich poznatky, treba sa naučiť ich jazyk a osvojiť si ich vedomosti. Pretože, keď sa Rusi naučili cudzie jazyky a spoznali kultúru iných národov, spoznali svetovú kultúru a stali sa tým, čím sú. Keď budeme ovládať ich jazyk, rozšírime si obzor. Kto sa zoznámi s jazykom a kultúrou iných národov, stane sa rovnocenným s nimi a nebude sa cítiť ponížovaným či menejcenným. Vzdelanie prináša úžitok aj náboženstvu.

Nevzdelanec je kvôli jednému podlízavému potľapkaniu po pleci schopný kedykoľvek zaprestať matku a otca, príbuzných a priateľov, vieru i svedomie. Niektorí sa zas ide potrhať, len aby si vyslúžil pochvalný úsmev dajakého úradníčka.

Ruské poznatky a kultúra sú kľúčom k svetovým pokladom. Majiteľ tohto kľúča získa všetko ostatné bez veľkého úsilia.

Kazachovia však posielajú deti do ruských škôl len preto, aby sa potom vyvyšovali nad ostatnými príbuznými. Vyhnite sa niečomu takému. Naučte deti čestnej a zmysluplnej práci, aby si vedeli zarobiť na chlieb. Nech to poslúži za dobrý príklad ostatným, potom nebudete musieť tolerovať svojvoľnosť vyvyšujúcich sa Rusov, u ktorých neplatí zákon rovnako pre všetkých. Treba sa vzdelávať, aby ste zistili, čo vedia iné národy, aby ste sa im vyrovnali, stali sa ochranou a podporou pre svoj ľud. No z detí, ktoré získali ruské vzdelanie, nevyšiel doteraz ani jediný vynikajúci človek. Prečo? Pretože ich skazili rodičia a príbuzní, zvedli ich z pravej cesty. Ale aj tak sú na tom omnoho lepšie ako tie deti, ktorým sa nedostalo nijakého vzdelania. Škoda len, že všetko ich vzdelanie stačí iba na objasňovanie slov iných ľudí. Málokto z

bohatých dáva deti do ruskej školy, chodia tam len deti bedárov. Čo sa už tie len môžu naučiť?

Niektorí, čo sú rozhádaní s príbuznými, vravia: „Radšej dám syna na vojnu a nechám si narásť vlasy a bradu, ako sa nechať od vás urážať.“ Takí ľudia sa neboja Božieho trestu, nemajú hanby. Čo môže potomok takéhoto človeka dosiahnuť, aj keď sa vzdeláva? A čo mu toto vzdelanie dá? O čo predstihne ostatných? Učí sa len tak leda-bolo: prišiel, odsedel si, odišiel. Nijaké ambície, nijaké úsilie niečo dosiahnuť. Bohatý otec sotva bude súhlasiť s tým, že pošle dieťa do školy, ak za všetko treba platiť. Ved' či je ochotný obetovať niečo z majetku pre vzdelanie dieťaťa?

Moja rada Kazachom znie: nemusíte oženiť syna, nemusíte mu zanechať veľké poklady, ale určite mu dajte ruské vzdelanie, aj keby ste sa mali kvôli tomu vzdať nahonobeného majetku. Toto predsa stojí za každú obeť.

Cti Boha, ži skromne! Ak chcete, aby sa váš syn stal človekom, nech sa vzdeláva! Neľutujte majetok!

Veď komu prospeje, ak zostane nevzdelaný? Urobí vás to šťastnými? Bude šťastný on? Zaručí blaho svojmu ľudu?





Slovo dvadsiate šieste

Kazach je nesmierne šťastný, ak jeho kôň dobehne na pretekoch do cieľa prvý, alebo ak zápas vyhrá niekto z príbuzných. Je nesmierne šťastný, ak na poľovačke vynikne jeho pes alebo jeho lovecký sokol. Neviem, či ho niečo poteší väčšmi. Asi nie!

Čo je to za radosť z toho, že jedno zviera je obratnejšie ako iné, že zápasník zhodí súpera na zem? Ved' predsa nezvítazil on či jeho syn!

A to všetko preto, že nemá Kazach väčšieho nepriateľa, než je iný Kazach. Kazach sa náramne teší z malichernosti, robí mu radosť, keď nahnevá iného, keď vzbudí v niekom závisť.

Vieme, že vzbudzovať v ľuďoch závisť schválne, znamená porušovať právo šariátu¹⁶, škodiť sebe. A je to v rozpore s rozumom. Čo je to za potešenie z toho, že sa niekto iný nazlostil? Prečo sa niekto z toho raduje? A prečo jedných mrzia úspechy tých druhých, prečo ich priam urážajú?

Závodné kone chovajú raz v jednom, raz v druhom aule, lovecké vtáky, poľovnícke psy vlastní raz jeden, raz druhý. Ani udatní džigiti nepochádzajú všetci z jedného aulu. Nič z toho nevzniká zásluhou človeka. Kto raz vyhral, nezostáva víťazom navždy. Prečo sa teda, keď je toto známa vec, ľudia idú od hanby prepadnúť, keď prehrajú?

Nie je ťažké dovtípiť sa, prečo. Nevzdelaný ľud sa raduje z každej maličkosti, ktorá za to nestojí. Od radosti stráca úsudok, opíja sa, nepamätá si, čo v opitosti nahovoril, čo

¹⁶ Šariát dáva veriacemu návod, ako správne žiť podľa islámu. Venuje sa vzťahu človeka k Alláhovi a vzťahu človeka k človeku.

navyvádzal. Avšak nehanbí sa za to, za čo by sa hanbiť mal. Keď vyparatí niečo hnusné, ani sa len nezačervená.

Toto všetko svedčí o nevzdelanosti a nerozume. Ale keď to Kazachovi povieť, bude pritakávať, že „áno, je to pravda, je to tak“, akoby s vami súhlasil. No nieže mu uveríte! On síce vidí očami, chápe veci rozumom, ale ako zanovité zviera sa odmieta prestať oddávať nerestiam. A nikomu sa ho nepodari zmraťniť, zmeniť, priviesť k rozumu. Keď sa raz začal dopúšťať zlých skutkov, už nikdy neprestane. Iba veľký strach alebo smrť ho môže zbaviť necností.

Nestretol som človeka, ktorý by sám od seba začal činiť dobro, keď sa ukáže, že konal nečestne.





Slovo dvadsiate siedme

Sokrates raz diskutoval so svojím žiakom Aristodémom o službe Všemohúcemu Stvoriteľovi. Aristodémos sa často veriacim posmieval.

– Aristodémos, čo si myslíš, sú na svete ľudia, ktorí si zaslúžia obdiv za ich veľké umenie?

– Je ich veľa, učiteľ, – odvetil Aristodémos.

– Nazvi mi aspoň jedného, – riekol Sokrates.

– Obdivujem Homérovu poéziu, Sofoklove tragédie, Zeuxidove obrazy.

Aristodémos spomenul ešte niekoľko slávnych mien.

– Kto si zaslúži väčší obdiv – ten, čo vytvára bezduché podoby človeka, alebo

Všemohúci, ktorý stvoril človeka s rozumom a živou dušou? – spýtal sa Sokrates.

– Áno, Boh si zaslúži obdiv, – odvetil Aristodémos, – ale len ak jeho diela vznikli vďaka rozumu, a nie náhodne.

– Na svete je veľa užitočných vecí. Užitočnosť jedných je zrejmá, o poslaní iných ťažko súdiť podľa ich vonkajšieho vzhľadu. Čo myslíš, ktoré veci vznikli vďaka rozumu a ktoré náhodne? – spýtal sa Sokrates.

– Veci, ktorých užitočnosť je zrejmá, sú, prirodzene, výtvorom rozumu, – odvetil Aristodémos.

– Dobre. Všemohúci stvoril človeka, obdaril ho piatimi zmyslami, pretože vedel, že ich človek potrebuje. Stvoril zrak, aby sme videli, bez očí by sme nemohli obdivovať krásy sveta. Stvoril nám viečka, aby sme mohli oči otvárať a zatvárať, aby ich chránil pred vetrom a nečistotou, stvoril nám mihalnice, a aby nám uchránil oči pred potom stekajúcim z čela stvoril nám obočie. Keby sme nemali sluch a uši, nemohli by sme

počuť ani rachot, ani nežné zvuky, nemohli by sme sa nadchýnať spevom či hudbou. Keby sme nemali čuch a nos, nerozlišovali by sme vône, nepriťahovala by nás silná aróma, neodpuďzoval by nás nepríjemný zápach. Keby sme nemali jazyk a podnebie, nerozlišovali by sme sladké a horké, mäkké a tvrdé. Nie je to všetko stvorené nato, aby prinášalo úžitok? Oči a nos máme blízko k ústam, aby sme videli pokrm, ktorý požívame a cítili jeho vôňu. Druhé telesné otvory, ktoré sú tiež nevyhnutné, ale štítia sa ich, sú tým na hlave vzdialené. Nesvedčí to o tom, že Boh všetko stvoril premyslene? – spýtal sa Sokrates.

Aristodémos sa zamyslel a uznal, že Stvoriteľ je skutočne všemohúci a že nás stvoril s nesmiernou láskou.

– Premýšľaj o tom, – pokračoval Sokrates, – že každý tvor miluje svoje deti, všetko živé nenávidí smrť a chce žiť čo najdlhšie, stará sa o pokračovanie rodu. Všetko bolo stvorené pre život a jeho pokračovanie. Nie je to dôkaz

najväčšej lásky k stvoreniu? Nie je to výsledok lásky ku všetkému živému?

– Ach, Aristodémos, – pokračoval Sokrates, – ako si môžeš myslieť, že okrem teba, človeka, nikto nemá rozum? Nepodobá sa ľudské telo piesku, po ktorom chodíš? Nie je vlaha tvojho tela kvapkou všetkej zemskej vlahy? A odkiaľ máš rozum? Stal si sa pánom rozumu, keď k tebe prišlo všetko to, čo nazývame dušou.

– Všetko, čo si povedal, je pravda, – odvetil žiak, – je jasné, že Stvoriteľ skutočne vládne veľkým rozumom. Nepochybňujem jeho všemohúcnosť. Neprestávam sa však čudovať tomu, že všemocný Stvoriteľ potrebuje moje modlitby.

– Aristodémos, mýliš sa! Ak sa niekto stará o tvoje blaho, niečo mu dlhuješ. Naozaj ti treba vysvetľovať takú jednoduchú pravdu?

– A ako viem, že sa o mňa stará?

– Tak sa pozri na všetky zvieratá a pozri sa na seba. Vari rovnako vnímame skutočnosť?

Človek je schopný rozmýšľať o svojej minulosti, súčasnosti aj budúcnosti. Zviera si len hmlisto pamätá svoju minulosť a o budúcnosti vôbec nepremýšľa. Pozri sa, ako vyzerá človek a pozri sa, ako vyzerá zviera. Človek stojí vzpriamene na dvoch nohách, aby videl svoje okolie. Môže akékoľvek zviera podriadit' svojej vôli. Zvieratá sa spoliehajú iba na svoje nohy, na svoje krídla, nevedia však využiť iné zviera vo svoj prospech. Keby Boh stvoril človeka takého bezmocného ako zviera, taký človek by bol nanič. On je ale stvorený, aby bol vládcom všetkého na Zemi. Keby zvieratá mali ľudský rozum, myslíš si, že by získali schopnosť pracovať, učiť druhých umeniu, viesť ich k cnostiam? Len uvažuj, vari byk vie postaviť mesto, vyrábať nástroje, stať sa zručným remeselníkom? Skutočnosť, že Boh obdaril človeka veľkým rozumom a umiestnil tento rozum do dokonalého tela, v ktorom sa harmonicky spája duchovná sila a morálna krása, svedčí o tom, že Boh stvoril človeka

a postaral sa o neho. Nemalo by mu azda
za toto všetko ľudstvo prejavovať úctu?

Takto ukončil rozhovor učiteľ.





Slovo dvadsiate ôsme

Muslimovia! Na svete sú bohatí a chudobní, zdraví a chorí, múdri a hlúpi, dobrí a zlí. Ak sa niekto pýta, prečo je to tak, odpoveďou je: „Taká je vôľa Alláha.“

Ale stáva sa, že Alláh odmieňa bohatstvom opovrhovaného naničhodníka, a iný, čo ho uctieva a čestne pracuje, ledva uživí manželku a deti. Neškodný tichý človek býva často chorý, neduživý, a niektorí podvodníci a zlodeji sa tešia dobrému zdraviu. Tým istým rodičom sa jedno z detí narodí múdre, druhé prihlúple. Alláh vyzýva každého, aby bol statočný, aby žil čestne. Spravodlivým pripravuje miesto v raji, hriešnikom pekelné muky. Jedných posiela správnou cestou, iných nesprávnou. Nie je to v rozpore

s Božím milosrdenstvom, s jeho spravodlivosťou? Ľudia a všetok ich majetok patria Al-láhovi. A on zaobchádza so svojím majetkom podľa svojej vôle.

Ako máme rozumieť jeho počínaniu?

Ak si myslíš, že Stvoriteľ je bez hriechu, možno len nemáš odvahu povedať, že tiež má nedostatky. Budeš o tom zo strachu mlčať? Čo by inak obyčajný smrteľník mohol dosiahnuť svojím pričinením, svojím úsilím? Ak je všetko len dielom Stvoriteľa, tak človek nenesie za nič zodpovednosť? Či konaním dobra alebo zla neplní človek vôľu Stvoriteľa?

Každý človek, ktorému bol daný rozum, musí si byť vedomý, že povinnosťou veriaceho je konať dobro. Správna vec vydrží skúšku rozumu. Ak nebudeme mať slobodný rozum, ako pochopíme božie slová „Kto ma spoznáva, spoznáva ma svojím rozumom“? Na čom by sa zakladala naša viera, keby nebolo rozumu? Akú cenu má dobro konané bez viery? Človek musí

pochopiť a uveriť v to, že dobro a zlo stvoril Boh, ale on ich nekoná. Boh stvoril bohatstvo a chudobu, ale nestvoril človeka bohatým či chudobným. Stvoril choroby, ale nespôsobuje ľuďom bolesť. Takú treba mať vieru, inak je všetko márnosť.





Slovo dvadsiate deviate

Medzi kazašskými prísloviami sú také, ktoré si zaslúžia pozornosť, ale sú aj také, ktoré neobsahujú nič božského ani ľudského. Jedno také príslovie hovorí: „Ak si chudobný, zabudni na česť.“ Ja však vravím: „Bud’ prekliaty život zbavený cti!“ Nie je nič nečestné v tom, že sa človek neštíti nijakej práce. Údelom čestného človeka je zarábať si na chlieb poctivou prácou, namiesto toho, aby chodil po žobraní alebo strádal nečinnosťou.

Iné príslovia vravia: „Vynachádzavý človek môže aj sneh zapáliť,“ „Ak pekne prosíte, všetko vyprosíte“, – toto sú tie Bohom prekliate slová. Nie je lepšie získavať bohatstvo zo zeme a pracovať v pote tváre, ako spoliehať sa na prefíkanosť a žobrať o omrvinky z cudzieho stola?

„Ak sa chcete presláviť, zapáľte hoci pole.“ Ale načo je vám sláva, ktorú ste takto dosiahli?

Alebo: „Lepšie je byť jeden deň býkom, ako sto dní volom!“ Načo je komu jednodňové šťastie, skalené vášňou?

A ešte: „Pri pohľade na zlato aj anjel zíde z pravej cesty.“ Nech anjel tresce za takéto slová. Načo by bolo anjelovi zlato? Ľudia takto obhajujú svoju chamtivosť.

„Plná pokladnica je podaktorým milšia než otec a matka“. Ale sú aj dobré príslovia: „Vlastný život je drahší než zlatý palác.“ Akú cenu má život naničhodníka, ktorému je plná pokladnica drahšia ako otec a matka? Iba človek bez rozumu a cti môže vymeniť otca a matku za zlato. Rodičia konajú dobro tým, že sa starajú o blaho detí, a ten, kto prirovnáva rodičov k pokladnici, pácha zlý skutok.

Pri opakovaní prísloví vytvorených pokrytectvom a nerozvážnosťou musíte byť opatrní.





Slovo tridsiate

Poznáme spojenie „utáraní chvastúni“. Títo ľudia nemajú fyzickú ani duševnú silu, aby robili niečo užitočné. Čo s takými ľuďmi? Aký je z nich osoh? Nemajú štipku zdravého rozumu, nijakú ctižiadosť, vedomosti, ani hĺbku myšlienok, nevyznačujú sa silou, odvahou, ani ľudskosťou či statočnosťou.

Taký len cez plece prehodí: „Ale, dajte pokoj! Nebude moja hlava priviazaná remeňom k cudziemu sedlu. Vari ma niekto cudzí živí, alebo mi kladie mäso do kotlíka? Dáva mi vykrmený dobytok?“

Alebo vychrlí s diabolskou zúrivosťou: „Mám chrániť svoj život? Akú má cenu? Kvôli šľachetnej veci som ochotný dať sa hoci

zastreliť, ísť do vyhnanstva. Tak či tak sa smrti človek nevyhne.“

Stretli ste niekedy Kazacha, ktorý by sa riadil týmito slovami? Ja osobne nepoznám nikoho, kto by sa bol pokoril pred tvárou smrti, ale zasa je pravda, že Kazach ani nikdy neprejaví z nej strach.

Podaktorí vravia, že sú pripravení obetovať sa a ukazujú gesto podrezania krku. Vyhlasujú: „Naskutku sa podrežem.“

Doteraz som však nestretol nikoho, kto by to myslel úprimne a skutočne si siahol na život. Keby sa taký našiel, zaslúžil by si obdiv pre odvahu, ale konal by nerozvážne. Sú to len slová zbabelcov, ktorí, keď sa strhne väčšia ruvačka, od strachu zalezú do akejkoľvek diery. Je to iba predstieraná odvaha, pomocou ktorej si chcú získať uznanie maloverných, no vedzte, že „vyhrážka takého nezna- boha nič neznamená!“.

Bože môj! Keby to bol človek šľachetný, veľkorysý, nezištný, odvážny a slovu verný, nebolo by to vari vidieť už pri pohľade na neho?!

Lenže je to jeden z tých nehanebníkov, o ktorých sa hovorí: „Nehanebná papuľa nehanebné reči trúsi.“





Slovo tridsiate prvé

Na to, aby ste si uchovali v pamäti všetko, čo ste kedy spoznali a počuli, treba dodržať štyri podmienky.

Po prvé: treba sa upevniť vo viere a neochvejne si stáť za svojím.

Po druhé: treba pozorne a s otvoreným srdcom počúvať rady múdрых a usilovať sa pochopiť zmysel ich slov.

Po tretie: treba si všetko neúnavne opakováť a vstěpovať si do pamäti.

Po štvrté: treba odháňať myšlienky na zlé veci, a keď vás pokúšajú, treba sa im vzoprieť.

Zlá je ľahkomyselnosť, ľahostajnosť, sklon k bezuzdnej zábave, náklonnosť k pochlúrnyim myšlienkam a zničujúcim vášňam.

Tieto štyri neresti môžu rozložiť ľudský um aj talent.





Slovo tridsiate druhé

Tí, čo chcú vniknúť do tajov učnosti a poznania, musia poznať podmienky, bez ktorých sa ich cieľ nedá dosiahnuť.

Po prvé, pri nadobúdaní vedomosti neočakávajú nijaké výhody. Ak chcete vniknúť do tajov poznania, musíte si k nemu vytvoriť vzťah. Ak si ceníte vedomosti ako najvyššiu hodnotu, každý nový objav prinesie vašej duši pokoj a uspokojenie. Dobre si zapamätajte, čo je pre vás nové, a pocítite túžbu po poznaní a lásku k učnosti. Vaša pamäť si rýchlo osvojí, čo ste videli a počuli.

Ak sú však vaše myšlienky zamestnané niečím iným a o poznatky sa usilujete zo zisťovacích dôvodov, tak aj vzťah k nim bude ako vzťah macochy k pastorkovi. Ak sú duša

človeka a jeho myšlienky skutočne blahosklonné k učenosti, aj učenosť je blahosklonná k človeku, a ten ľahko do jej tajov vniká. S polovičnou blahosklonnosťou sa aj osvojuje polovičato.

Po druhé, vytýčte si jasné a ušľachtilé ciele, neusilujte sa nadobudnúť vedomosti nato, aby ste sa mohli s niekým škriepiť. Spor v rozumných medziach pomáha získať pevné presvedčenie, ale prílišná pasia v škriepkach zbytočne človeka kazí. Milovníci slovných prekáračiek vyvolávajú spory nie preto, aby sa dopátrali pravdy, ale aby sa blysli svojimi vedomosťami a ukázali svoju prevahu nad ostatnými. Takéto spory vzbudzujú závisť, nepridávajú na ľudskosti, neslúžia vede, naopak, len pletú človeka. Takto sa správajú štváči. No ten, čo zvádza ľudí z pravej cesty, nesiaha ani po päty tomu, čo navrátil na pravú cestu hoci len jedného človeka!

Áno, spory a debaty sú jednou z ciest, ktorou sa poznanie uberá, ale ten, čo sa do nich zapojí, riskuje, že sa stane samolúbym

naľúkancom, zľvistlivým osočovateľom. Takýto sa v debatách nešťiti ľži, ani osočovania či urážok, ktoré ponížujú ľudskú dôstojnosť.

Po tretie, ak ste sa dopáľrali pravdy, nezriekajte sa jej ani pod hrozbou smrti. Ak vľak získané poznatky nepresvedčili vás, nedúľajte, že presvedčia iných. Ak si vy sami neceňíte svoje vedomosti, ako môžete čakať, že ich ocenia iní?

Po štvrté, existujú dva spôsoby, ako si rozšíriť poznanie. Jeden z nich je mulachaza, premýľľanie a rozhovor, a druhým je muchafaza, schopnosť pevne stáť za svojím slovom. Tieto vlastnosti treba ustavične zdokonaľovať. Bez toho si vedomosti nerozšírite.

Po piate, už som hovoril o niektorých vlastnostiach, ktoré škodia rozumu. Treba sa ich vyvarovať. Spočívajú v ľahkomyselňosti, pred ktorou treba chrániť duľu, lebo ľahkomyselňosť je nepriateľom Boha, i ľloveka, i rozumu, i cti. Je nepriateľom vľetkého.

Po ľieste, charakter ľloveka je nádoba, ktorá obsahuje rozum aj poznatky.

Zošľachťujte si preto charakter. Ak podľahnete závesti, ľahkomyselnosti, nepodloženým rečiam kadekoho či chvíľkovým vášňam, môžete o pevný charakter prísť. Ak nebudete mať spoľahlivý priestor na uloženie vedomostí, tak učenie neprinesie nijaký úžitok.

Ak chcete dosiahnuť vytýčený cieľ a dostať si slovu, musíte mať vyrovnanú povahu, silnú vôľu, musíte si vedieť zachovať triezvy úsudok a čisté svedomie.

Všetko musí slúžiť rozumu a cti.





Slovo tridsiate tretie

Ak chcete byť bohatý, vyučte sa remeslu. Bohatstvo sa síce časom môže rozplynúť, ale to, čomu ste sa naučili, nie. Remeselník, ktorý predáva plody svojej práce čestne, teší sa medzi ľuďmi posvätnej úcte. Avšak ani tí, ktorých Boh obdaroval nejakou zručnosťou, nie sú bez zlozvykov.

Po prvé, nehľadajú mimo svojho okolia lepších majstrov, ako sú sami, nezbierajú skúsenosti a neusilujú sa zdokonaľiť svoje majstrovstvo. Spokojní sú s tým, čo majú, myslia si, že im to celkom stačí, a trávia čas v záhaľke.

Po druhé, ustavične treba pracovať. Lenže im stačí, keď majú dva-tri kusy dobytky, a už si voľkajú, oddávajú sa nečinnosti, vystatujú sa, robia veci len tak ledabolo.

Po tretie, ak takýmto ľuďom niekto zalichotí a povie „ty si majster, bratku, ty si štedrý“, alebo „čo by ťa to stálo, keby si pre mňa niečo urobil?“, už sa tento začne samolúbo vystatovať, že sa dožil toho, keď ho ľudia potrebujú. Stúpne mu sláva do hlavy, verí lichôtkam, zbytočne stráca drahocenný čas, naletí ľstivým pochlebovačom.

Po štvrté, takíto ľudia sa kde s kým bratríkujú. Stačí, ak im nejaký potmehúd podaruje dáku maličkosť, prisľúbi pomoc, nazve ich priateľom, sú vo vytržení z toho, že ich niekto potrebuje, že sa s nimi chce priateliť. Sú naivní a neznalí života. Veria falošným rečičkám, nesmierne sa tešia slovám domnelého priateľa, idú sa roztrhnúť od snahy urobiť pre neho aj to posledné, sú ochotní podeliť sa s ním o svoj majetok, zabúdajú na jedlo, pitie, odev, narastajú im dlhy a sú nútení požičať si, aby ich splatili. Strácajú ľudskú tvár, žijú v biede a potupe.

Prečo sa to stáva? Pretože niekedy ľudia, ktorí môžu hocikoho oklamať, často sami bývajú oklamaní.





Slovo tridsiate štvrté

Všetci dobre vieme, že ľudia sú smrteľní, že si smrť berie nielen starých, a keď si niekoho vezme, nikdy ho nevráti. Kazach si to uvedomuje, ale nie preto, že by k tomu dospel po hlbokej úvahe.

Kazachovia tvrdia, že veria v existenciu Boha, ktorý ich po smrti bude brať na zodpovednosť za skutky v pozemskom živote: za dobro sa odplatí dobrom a potresce za zlo, že trest a odmena sa líšia od tých pozemských, že jeho odmena je nekonečne štedrá, ale za trest sa im dostane obrovského trápenia. Ja im neverím. Neveria úprimne, len sa pretvarujú. Keby úprimne verili, konali by dobro, ako im viera káže a nepoznali by žiaľ. Vari ich možno presvedčiť o niečom inom, keď ani

týmto pravdám vlastne neveria? Ako ich uviesť na pravú cestu? Možno ich nazývať pravými muslimami?

Ten, čo sa chce vyhnúť trápeniu na tomto i na druhom svete, musí si pamätať, že niet v duši súčasne dvoch radostí, dvoch vášní, dvoch protirečení ani dvoch žiaľov. Nie je to možné! Tí, pre ktorých sú pozemské radosti a žiale viac ako starosť o radosti posmrtného života, nie sú praví muslimovia.

Takže nakoľko je Kazach muslim, posúďte sami. Keby natrafil na dve veci, z ktorých jedna je určená na posmrtný život a druhá na pozemský, a mal by si z nich jednu vybrať, nezaváhal by a vybral by si druhú. Predpokladal by totiž, že tú prvú si bude mať možnosť vybrať inokedy. No a keby sa taká možnosť už nenaskytla, Alláh by mu veľkodušne voľbu odpustil. Keď nastane deň posledného súdu Kazach bude prisaháť, že nedal prednosť pozemským radostiam pred večnou blaženosťou. Ako sa mu dá po tom všetkom veriť?

Človek by mal byť druhému človeku priateľom, pretože všetko v živote – narodenie, dospievanie, pocit sýtosti, hladu, žiaľu, smútku, podoba ľudského tela, spôsob, akým ľudia prichádzajú na svet a akým ho opúšťajú, je u všetkých rovnaký. Aj na druhom svete – smrť, pohreb, rozklad, zodpovedanie sa v súdny deň – všetko bude rovnaké. Odkiaľ môže človek vedieť, či ešte bude alebo nebude žiť päť dní? Každý človek je hosťom druhého človeka, je hosťom v tomto živote, tak aký zmysel má ohovárať, hnevať sa pre majetok, závidieť inému šťastie, zaze-rať na seba kvôli malichernostiam?

Klaňať sa nie Bohu, ale človeku, modliť sa nie za požehnanie svojej práce, ale za to, aby majetok tých druhých pripadol vám? Či sa s takouto modlitbou má človek obracať na Al-láha? Môže vari Stvoriteľ kvôli jednému ponížiť a priviesť na žobrácku palicu toho druhého?

Ak niekto nemá zdravý rozum, chýba mu vzdelanie, nevie súvisle povedať dve-tri

slová, ale zato tvrdošijne trvá na svojom,
škriepi sa s múdrymi – je toto dôstojné člo-
veka?

A čo je to za človeka?





Slovo tridsiate piate

Všetci, hodžovia¹⁷, sufisti¹⁸, mullovia, žomartovia¹⁹ aj seidi²⁰ sa postaví pred Boží súd. Všemohúci osobitne postaví tých, čo sa nimi stali preto, aby si získali úctu a vážnosť. Zvlášť budú stáť tí, čo dosiahli toto postavenie, aby sa zapáčili Bohu.

Boh riekne tým, čo ho chválili zo zištných dôvodov: „Vynaložili ste všetko úsilie, aby vás uctievali váženými menami. Tu nič také

¹⁷ Hodža – čestný titul muslima v krajinách Blízkeho a Stredného východu.

¹⁸ Sufista – prívrženec sufizmu, hlavného mystického neortodoxného smeru v isláme.

¹⁹ Žomart – štedrý muž.

²⁰ Seid – čestný titul u muslimov pre potomkov proroka Muhammada.

nebude. Váš šťastný život sa skončil, skončila sa vaša moc nad ľuďmi. Tu nezískate úctu a za všetko sa budete zodpovedať. Daroval som vám život, aj prostriedky. A vy ste ich využili na vlastné obohacovanie, klamali ste ľudí, tvárili ste sa, že sa staráte o večný život.

Potom sa obráti k tým, čo poctivo dosiahli svoje hodnosti a svojím konaním sa chceli zapáčiť Bohu: „Vy ste sa mi svojím životom chceli zapáčiť. Som s vami spokojný. Pripravil som vám čestné miesto, vojdite! Možno tu stretnete priateľov a tých, komu ste preukázali dobrodenie, alebo tých, čo vám pomáhali konať dobro. Radujte sa!“





Slovo tridsiate šieste

V Hadíse²¹ náš Prorok, nech mu Alláh žehná, hovorí: „Bez pocitu studu niet viery.“ Kazašské ľudové porekadlo hovorí inými slovami to isté: „Kto má stud, má aj vieru.“ Takže stud je neodmysliteľná súčasť viery. Čo je to stud?

Poznáme stud z nevedomosti, ktorý sa podobá ostychu dieťaťa, čo sa hanbí prehovoriť pred neznámym človekom alebo podísť k neznámemu, hoci sa ničím neprevinilo. Je hlúpe hanbiť sa, keď sa človek neprevinil voči zákonom viery, hanbiť sa pred vlastným svedomím, hanbiť sa za to, za čo sa hanbiť netreba.

²¹ Hadís – výpoveď o činoch a skutkoch proroka Muhammada.

Skutočný stud vyvoláva skutok vykonaný proti zákonom šariátu, svedomia a ľudskej dôstojnosti. Takýto stud býva dvojaký.

Keď sa hanbíte nie za seba, ale za previnenie iného. Hanbíte sa za skutok iného človeka, mrzí vás, že ten niekto sa tak zachoval a rozmýšľate: „Čo sa mu porobilo? Ako sa mohol správať tak nedôstojne?“ A červenáte sa za neho.

Iný je stud vyvolaný ľútosťou nad vlastným skutkom proti zákonom šariátu, voči svojmu svedomiu a ľudskosti, ktorého ste sa dopustili omylom alebo náhodne. Možno si toho ani nik okrem vás nevšimol, ale vaše vnútro, váš zmysel pre spravodlivosť sa trápi a sužujú vás výčitky. Nenachádzate pokoja, nemôžete sa ľuďom pozrieť do očí. Zožierate sa.

Ľudia, ktorí prežívajú takýto stud, stratia chuť do jedla, nemôžu spať, ba stáva sa, že spáchajú samovraždu. Stud je ľudská dôstojnosť, ktorá núti človeka priznať si vinu a potrestať sa. V takých chvíľach im slová vyletia z hlavy, myšlienky sa im rozbiehajú. Vyzerajú ako zúbožený pes. Nielenže sa nemôžu

pozrieť ľuďom do očí, ale oni vôbec nič nevidia. Kto tento stav pozná, a predsa namiesto toho, aby veľkodušne odpustil previnilcovi, prehlbuje jeho trápenie, taký človek nemá v sebe štipku ľudskosti a milosrdenstva.

Ľudia, ktorých teraz vidím, nemajú kúska hanby v sebe a nevedia sa od hanby začervenať. Vravia: „Priznal som si vinu, tak čo ešte chcete?“ Alebo sa ospravedlňujú: „No dobre, tak som pochybil, ale veď aj vám sa to stáva.“ Alebo povedia: „Ten a ten sa dopustil toho a toho, ale zato chodí po zemi, akoby sa nič nestalo. V porovnaní s ním som sa ničoho zlého nedopustil. Navyše, mal som to prečo urobiť.“ Namiesto toho, aby sa hanbili, ešte sa očisťujú.

Čo možno povedať o týchto ľuďoch? Majú prirodzený stud či sú nehanební? Hadís i slová mudrcov nám nedovoľujú nazývať ich podlými.

Ako máme zistiť, či sú to ľudia viery alebo nie?!





Slovo tridsiate siedme

1. Hodnotu človeka posudzujte podľa toho, ako šiel k cieľu, a nie podľa toho, či ho dosiahol.

2. Myšlienka, čo ako nádherná, len čo prejde ústami človeka, stráca lesk.

3. Len čo vyslovíte múdre slová samolúbemu nevedomcovi, vaše srdce sa poteší, ale, žiaľ, najčastejšie po týchto slovách nezostane zhola nič.

4. Pomáhaj tomu, kto si to zaslúži, ak môžeš naničhodníkovi, sebe uškodíš.

5. Syn, ktorý si ctí len svojho otca, je nepriateľom národa, syn národa je vaším bratom!

6. Dôstojný človek žiada veľa, ale uspokojí sa s málom, naničhodník žiada veľa, no je nespokojný, aj keď dostane viac, ako žiadal.

7. Ten, čo pracuje len pre seba, podobá sa zvieratú, ktoré sa pasie len pre seba. Toho, kto pracuje, aby splatil dlh ľudstvu, Všemohúci obdarí svojou láskou.

8. Kto podal Sokratovi jed? Kto upálil Johanku z Arku? Kto ukrižoval Krista? Kto prinútil Muhammada, aby sa pred prenasledovateľmi ukryl v mŕtvej tave? Dav. Dav koná bez rozumu. Staňte sa múdrym, aby ste mohli viesť ľudí správnym smerom.

9. Človek je dieťa svojej doby. Ak z neho vyrastie zlý človek, na vine sú aj jeho súčasníci.

10. Keby som mal v rukách moc, vyrezal by som jazyk každému, čo tvrdí, že ľudskú povahu nemožno zmeniť k lepšiemu.

11. Osamelý človek ako keby bol mŕtvy. Dolieha na neho smútok. Vo svete je veľa bezprávia, ale je sa aj z čoho tešiť, radosť. Kto dôstojne pretrpí príkorie? Kto sa vie tešiť?

12. Kto z nás nezakúsil zlo? Ale len slabý stráca nádej. Nič na svete netrvá večne, ani zlo nepotrvá naveky. Ved' či po zime neprichádza nádherná kvitnúca jar?

13. Ten, kto v hneve kričí, je smiešny. Ten, čo v hneve mlčí, vzbudzuje strach.

14. Úspech a šťastie omámia človeka. Iba jeden z tisícky si zachová chladnokrvnosť a rozvahu.

15. Ak chcete, aby sa vám vec podarila, musíte ju vziať za správny koniec.

16. Úspešné postavenie je ako vysoké bralo. Aj pomalý had sa tam doplazí, aj rýchly sokol tam doletí. Neprajníci začínajú vychvaľovať tých, čo ešte nedosiahli vrchol, no a dôverčívi sa z ich chvály tešia.

17. Svet je bezbrehý oceán, čas závan vetra. Ranné vlny sú starší bratia, večerné vlny sú mladší bratia. Pokolenia sa striedajú, tak to na svete chodí.

18. Jednoduchý človek, ktorý vynikol vďaka svojmu rozumu, je viac ako kráľ, ktorý je kráľom vďaka žičlivému osudu. Mladík, ktorý predáva prácu svojich rúk, je hodný viac než starec, čo predáva svoju bradu.

19. Sýty žobrák je stelesnený diabol, lenivý sufista²² je pokrytec.

²² Pravoverní sufisti sa usilujú splynúť s Bohom.

20. Zlý priateľ je ako tieň, nezbavíte sa ho, kým máte slnko nad hlavou, ale keď sa nahrnú mraky, nikde ho nevidieť.

21. Zverujte sa tomu, kto nemá priateľov, vážte si toho, čo má priateľov veľa. Vystrihajte sa ľahostajných a utešujte trúchliacich.

22. Neužitočný a márnny je bezmocný hnev, neužitočná je láska bez vernosti, neužitočný je učiteľ bez žiaka.

23. Kým hľadáte šťastie, všetci vám ho želajú, ale keď ho nájdete, už si ho želáte len sám.





Slovo tridsiate ôsme

Deti moje, útecha môjho srdca! Napísal som pár slov o ľudských skutkoch a odkazujem vám ich na pamiatku. Čítajte pozorne, pochopte ich podstatu a vaše srdcia sa naplnia láskou. Láska človeka je neoddeliteľná od jeho mysle, ľudskosti a poznania. Prvopočiatkom týchto vlastností sú hodnoty, ktorými je človek obdarený pri narodení: dobré zdravie a pekný vzhľad. Všetko ostatné závisí od šľachetnosti otca a matky, od múdrych učiteľov a dobrých priateľov. Cieľavedomosť a učenlivosť vytvára láska. A rozum, ľudskosť a poznatky prebúdzajú v človeku záujem o vedu.

Kým je dieťa malé, učenie ho nijako neláka. Treba ho do učenia nútiť alebo vzbuďovať jeho záujem, až kým sa u neho

neprebudí smäd po vedomostiach. Dieťa s túžbou po vedomostiach už možno pokladať za človeka, je tu nádej, že sa bude usilovať spoznávať Boha, porozumieť sebe samému a svetu okolo, že sa naučí čestne získavať majetok a bude sa vyhýbať zlu. Inak by mu bolo súdené žiť v nevedomosti, prinajlepšom by nadobudlo iba veľmi povrchné znalosti. Je zlé, že veľa rodičov, ktorí dali deťom nesprávnu výchovu, odovzdali ich potom do starostlivosti mullov, pretože toto učenie nič dobrého neprinesie. Odmala rozmaznávané deti nemôžu mať záujem o poznanie, náboženstvo, nemajú úctu k svojim učiteľom. Nevyrastú z nich plnohodnotní ľudia, svedomití mullovia, praví muslimovia. Najťažšia vec je vštepiť im lásku a úctu k človeku. Alláh je cesta pravdy. Úprimnosť a pravdivosť sú nepriateľmi zla. Príjme priateľ pozvanie, ktoré mu doručí nepriateľ? Nie je možné dosiahnuť pravdu, ak v duši niet lásky k nej. Ľudské poznanie sa získava láskou k pravde, túžbou po pochopení podstaty vecí. Toto nie je Božia

vševvedúcnosť, je to len dychtivá zvedavosť a túžba po vzdelaní, ktorá prináša človeku poznatky úmerné jeho umu.

Predovšetkým však treba milovať Alláha. Vieme, že Poznanie je jednou z podôb Všemohúceho, a preto je láska k poznaniu znakom ľudskosti a úprimnosti. Nedosiahnete však výšok poznania, ak tak činíte kvôli hromadeniu peňazí, zo zisťných dôvodov. Nech bohatstvo, všeobecná úcta a sláva sami prídu k človeku, až potom sa môžu stať jeho dôstojnou ozdobou. Skláňanie sa pred nimi človeka ponízuje, bez ohľadu na to, či dosiahne úspech alebo nie.

Ak ste našli lásku k pravde, túžbu učiť sa, nájdite v sebe silu sústrediť sa a pozorne počúvať. Tí, ktorí vyznávajú islám, musia predovšetkým vedieť, čo je pravda imánu, pravda pravej viery, pretože imán nie je slepé uctievanie. Povedzme, že sme uverili v Boha, v to, že slová Koránu sú vyjadrením jeho vôle, že jeho poslom je Muhammad Mustafa, nech ho mier a Božie požehnanie sprevádzajú. Čo

nám takáto viera dáva? Veríte v Boha kvôli nemu alebo kvôli svojej spáse? Alláh je veľký a na jeho veľkosti sa nič nezmení, ak sa vy prestanete modliť. Ak však hovoríte, že vieru potrebujete vy sami, znamená to, že skutočne veríte. Ak je to však viera pre vieru, nebude z nej úžitok. Vaša viera bude skutočne pravá a prospešná, až keď po nej budete túžiť. Treba vedieť, čo urobiť, aby ste dospeli k vedomej a pravej viere...

Povedali ste, že veríte v Boha, v jeho podoby a mená. Preto ak sa chcete nazývať pravoverným muslimom, pokladať sa za stúpenca Všemohúceho, musíte poznať a pochopiť veľkosť každej z jeho ôsmich podôb, usilovať sa podriadiť svoje myšlienky jeho vôli. Nehovorte, že sa nedá podobať Bohu. Je pravda, že skutočne sa nedajú presne napodobniť jeho skutky, ale napodobňujte všetky jeho kroky, kráčajte po ceste, akú vám vyznačil. Najvznešenejšie podoby Alláha sú: Život, Poznanie, Sila, Ostrozrakoť, Citlivosť, Túžba, Slovo a Stvorenie.

Stvoriteľ obdaroval človeka týmito ôsmimi podobami, ale nie takými absolútne dokonalými, aké má sám.

Môžeme sa nazývať muslimami, ak nevyužívame správne svoje schopnosti, hoci i biedne, ako si to želá Všemohúci? Musíme vedieť, ako môžeme pripodobniť svoje konanie ôsmim najväčším Alláhovým podobám, pretože Alláh nepotrebuje popis, chce to naša myseľ, ktorá potrebuje mať jasnú predstavu o Všemohúcom. Ak ich nepoznáme, nemôžeme si o ňom urobiť predstavu. Poznáme Alláha v jeho rôznych podobách, ale nikomu nie je dané poznať ho úplne. Ba ani najmúdrejší z múdrych celkom nechápu jeho skutky, nieto ešte aby pochopili jeho skutočnú podstatu. Alláh je všemocný, naše možnosti sú obmedzené. Nie je možné zmerať konečným nekonečno. Aby sme si vieru v sebe utvrdili, opakujeme: Alláh je jedinečný, niet Boha okrem Alláha. Lenže samotný pojem „jedinečný“ nezodpovedá nepochopiteľnej podstate Alláha, lebo v skutočnosti nič

nepodlieha označeniu „jedinečný“. Tento pojem sa vzťahuje na celý vesmír, nad ktorým panuje Alláh, o čom nám hovorí Písmo, kde sa spomína aj osem nemenných podôb a deväťdesiatdeväť krásnych²³ mien, atribútov Alláha, ktoré vyjadrujú jeho jedinečný obraz a jeho skutky.

Chcem hovoriť o jeho štyroch vlastnostiach. Prvými zo všetkých sú Poznanie a Sila. Ostatné sú neoddeliteľnou súčasťou, dopĺňujúcou a vysvetľujúcou podstatu týchto dvoch. A chcem obrátiť vašu pozornosť ešte na jednu božskú vlastnosť Alláha, na Život.

Hovoríme: Alláh je, existuje, Alláh je jedinečný, charakterizujeme ho a vnímame ho ako Silu Poznania. Zamyslime sa, či pojmy „je“, „jedinečný“, „sila“ a „poznanie“ majú skutočnú silu. Niet pochyb o tom, že Sila

²³ Existuje Hadís, výpoveď o činoch a skutkoch proroka Muhammada, v ktorom sa hovorí, že ten, kto uvádza týchto 99 atribútov Alláha, vstúpi do raja.

Poznania má skutočne moc: tam, kde je Život, tam je aj Túžba. Tam, kde je Poznanie, musí byť aj Túžba. Poznanie samo osebe nič nedáva. Všetko na svete uvádza do pohybu sila Všemohúceho. Jednou z vlastností obsiahnutých v Túžbe je Slovo, to znamená reč. Môže sa slovo zaobiť bez písmen a hlasu? Slovo Alláha však nepotrebuje písmená ani hlas. Ak existuje potreba hovoriť, znamená to, že existuje aj schopnosť načúvať povedanému a vidieť viditeľné, nemám pravdu? Al-láh počuje a vidí inak ako my, ušami a očami, čo je vlastne obrovskou prednosťou, to znamená – Silou Poznania.

Ďalšia z jeho vlastností je Stvorenie, utvorenie života z ničoho. Ak budeme predpokladať, že Stvorenie, ako jedna z vlastností Al-láha, sa neustále pretvára, nevyčleňuje sa, neizoluje sa ako Poznanie a Sila, ale je podriadená, znamenalo by to jeho bezmocnosť a závislosť. Závislosť však nemá s Alláhom nič spoločné. Stvorenie je svedectvom Sily. Z toho vyplýva, že vďaka Poznaniu a Sile

všetkých osem vlastností Alláha sa spája v jednote. Poznanie je nesmierne veľké a presné. Sila je všemocná a dokonalá. Majstra posudzujú podľa jeho práce. Nijaký smrteľník nemôže pochopiť, čo práce dalo toto všetko stvoriť a aká obrovská sila spojila všetko, čo vidíme a cítime, do jednotného celku.

Ak je rozum pozemskej bytosti jej vládcom a sila jej slúži vo všetkých skutkoch, natiska sa záver: neslúžia tieto vlastnosti Alláhovi? Poznanie a Silu treba chápať spoločne ako „Vševедуcu silu“, v opačnom prípade, jedna bude viesť, druhá bude vedená, čo tiež odporuje Alláhovmu učeniu.

Môže sa stať, že ak sa osem vlastností Alláha nespojí do jedného obrazu, zmenia sa na odlišné a nezávislé vlastnosti. Všetky tieto vlastnosti pochádzajú od jedného Stvoriteľa a spolu vytvárajú jedinečnú a neopakovateľnú podobu Alláha. Vidieť však v takomto spojení len zámer vytvoriť silný obraz, by bolo chybou.

Sila človeka spočíva v jeho rozume a vedomostiach, Sila Všemohúceho sa prejavuje

v Poznaní a Milosrdenstve. Milosrdenstvo sa síce medzi jeho ôsmimi vlastnosťami nespomína, ale je prítomné v jeho Menách: milostivý, láskavý, súcitný, odpúšťajúci, milujúci, ochraňujúci, obdarúvajúci, dobrotivý, úctivý. Tieto pomenovania Alláha potvrdzujú moje argumenty. Logiku mojich úvah potvrdzuje aj úžasná harmónia stvoreného vesmíru. Všetko na svete bolo predsa stvorené tak, aby jedno slúžilo záujmom druhého. Neživé telá necítia bolesť a slúžia ako potrava pre bytosti s dušou; zvieratá pomáhajú udržiavať pri živote rozumné bytosti – ľudí; zvieratá sa nebudú zodpovedať na poslednom súde, to človek je obdarený rozumom a vládne nad všetkým. V tom, že Boh stvoril človeka, ktorý sa za svoje skutky bude zodpovedať v súdny deň, sa prejavila Božia spravodlivosť a láska k človeku. Boh stvoril ľudskú podobu odlišnú od červov, vtákov, iných živých tvorov, obdaril človeka prekrásnym zjavom, dal mu dve nohy, vysokopostavenú hlavu, aby videl svet okolo seba, aby sa nezohýnal a nenaberal

jedlo ako zviera, dal mu dve ruky, ktoré slúžia hlave. Dal mu nos, aby mohol vychutnávať vône; dal mu oči, aby videl pokrm, ktorý požíva; dal mu očné viečka, aby oči chránili pred nebezpečenstvom; dal mu mihalnice, aby chránili viečka pred trením; dal mu obočie, aby uchránil oči pred stekajúcim potom z čela; dal mu jazyk, aby sa mohol dorozumievať s inými, chápať sa navzájom a spoločne pracovať. Nie je to dôkaz lásky k človeku? Ak vás niekto miluje, nemali by ste mu odpovedať rovnakou láskou?

Premýšľajte o tom: slnko odparuje vlhkosť, mení ju na oblaky, ktoré sa lejú na Zem v podobe životodarného dažďa, oživujú semená, rastliny kvety, ktoré potešujú oko i srdce človeka. Dozrieva rôzne ovocie, cukrová trstina, ktorá podporuje život na Zemi. Rieky tečú do morí a jazier a hasia smäd zvierat a vtákov, či slúžia ako obydlia rýb. Zem dáva človeku chlieb, bavlnu, konope, ovocie a rôzne bobule, skrýva v sebe nerastné bohatstvo. Vtáctvo dáva človeku perie, mäso,

vajcia, zvieratá – mlieko a kožu, voda – ryby, ryby – ikry, včely – med a vosk, hodvábniky – hodváb. Nik si však toto bohatstvo neprisvojuje, nevraví: „Toto je moje!“ Všetko má slúžiť človeku. Továrne a stroje vytvorené ohromnou prácou slúžia človeku na radosť a úžitok.

Nie je to prejav lásky Všemohúceho k človeku? Nie je povinnosťou človeka odpovedať na lásku láskou?

Aby ľudstvo pre svoju nenásytnosť nezničilo mnohé druhy zvierat a nespôsobilo škodu ďalším pokoleniam, Alláh prinútil ľudskú nenásytnosť chrániť zvieratá. Zvieratá a vtáky sa spoliehajú na svoju silu, rýchle nohy, silné krídla; nachádzajú útočisko vo vodných hĺbinách, obývajú vysoké bradlá, žijú v lesoch. Všetko živé sa chce rozmnožovať, je obdarené pudom sebazáchovy a starostlivosti o potomstvo. Všetko bolo stvorené nie na to, aby sa zvieratá vyvíjali a zdokonaľovali až na úroveň človeka, ale aby mal človek nevyčerpatelný zdroj potravy. Vo všetkom

nachádzame prejav božskej dobrotivosti a spravodlivosti.

Zabúdame na to, že dobrotivosť a spravodlivosť sú prikázaniami šariátu. Ak sa pokladáme za pravoverných muslimov, mali by sme byť vernými stúpenkami Alláha, ale nasledujeme ho dôsledne? Nestačia nám tieto dôkazy Alláhovho záujmu o človeka, žiarivé ako nebeské hviezdy?

Radi vidíme druhých činiť dobré skutky. Sami sa však nijako zvlášť o svojich blížnych nestaráme. Nie je to hriech?

Toho, čo pripúšťa zlo a neusiluje sa mu zabrániť, nemožno pokladať za pravoverného muslima. Je to len taký polovičný muslim.

Kde je pravá cesta určená Všemohúcim? Mnohí to nevedia. Nestretol som muslima, ktorý by sa riadil slovami Proroka „Zamyslite sa nad Božími skutkami“, alebo by odriekal slová modlitby „Milujte Alláha a on bude milovať vás“.

„Konajte ľuďom dobro, pretože Alláh miluje tých, ktorí konajú dobré skutky“.

„Pre veriacich, ktorí konajú dobré skutky, je pripravené miesto v raji.“

Korán je plný takýchto veršov, ale nikto z nás sa nepokúša vniknúť do ich podstaty, chýba nám vôľa, aj dostatočné znalosti, aby sme pochopili tieto pravdy.

Sú ľudia, ktorí veria v Alláha a považujú za svoju svätú povinnosť konať dobré skutky, pretože vedia, že Alláh nemá v láske páchajúcich zlo. Svedčia o tom tieto slová Proroka, požehnanie Božie a mier nech ho sprevádzajú: „Kto je nespravodlivý, nemá svedomie. Kto nemá svedomie, nemá ani vieru.“

Z toho usudzujeme, že viera nemôže vzniknúť sama osebe, rodí sa zo zmyslu pre spravodlivosť a počestnosť. Spravodlivosť a počestnosť však nemožno dosiahnuť iba modlitbami a slepým uctievaním Boha. Tu niet čo dokazovať. Vidíme, ako sa muslimovia vrúčne modlia a dodržiavajú prísny pôst, ale to nestačí.

Spravodlivosť je matkou všetkých dobrých skutkov. Svedomie a česť vychádzajú zo

spravodlivosti. Spravodlivý človek sa určite zamyslí a položí si otázku: „Prečo odobrujem šľachetné skutky iných a ja sám sa neponáhľam ich konať?“ Nie je to dôkaz jeho spravodlivosti a čestnosti? Nie je to začiatok dobrých skutkov? Ale prečo, keď sa stará o ľudí, nepreukazuje rovnakú starostlivosť o Stvoriteľa?

Túžbu po dobročinnosti vyvoláva schopnosť uspokojiť sa s málom. Nestrácajte zmysel pre spravodlivosť, neprestávajte konať dobro. Bez spravodlivosti niet viery ani ľudskosti. Ako učí Súfí Alajar²⁴, jeden prorok rodí sto ďalších.

Najvyššieho si predstavujeme ako Vševedúceho, Milosrdného a Spravodlivého. Ak máte v sebe aspoň aké-také záblesky záujmu o Poznanie, náznaky Milosrdenstva a Spravodlivosti, znamená to, že máte Túžbu po Poznaní, ste pravoverný muslim s veľkou

²⁴ Súfí Alajar – uzbecký básnik a filozof (1644 – 1724, zdroje sa rôznia).

dávkou ľudskosti. Vieme, že „žauan-mart“²⁵, stelesňuje tri vlastnosti: pravdivosť, spoľahlivosť a um. Pravdivosť zosobňuje Spravodlivosť, spoľahlivosť zas Milosrdenstvo a rozum, ako vieme, je jedným z atribútov Poznania. V malej miere je týmito vlastnosťami obdarený aj človek. Jeho povinnosťou je doviesť ich k dokonalosti, využiť ich na dobro, vryť si ich do pamäti a chrániť ich. Dosiahnuť ich možno len úprimnou túžbou a neúnavnou prácou. Tieto tri vlastnosti má Prorok, po ňom svätí muži, učenci a praví muslimovia. Majú slúžiť Všemohúcemu, hlása ich Prorok a prijali ich s láskou svätí muži. Ich láska však stačila len na to, aby prejavovali starostlivosť o posmrtný život. Na svetské radosti zabudli alebo im o ne nešlo.

Učenci sa venujú pozemskému životu a starajú sa oň. Úvahy svätých mužov a učencov si protirečia, no treba povedať, že názoro-vo nie sú od seba veľmi vzdialené. Názory

²⁵ Žauan-mart – šľachetnosť, štedrosť.

oboch strán hovoria v prospech učenia Al-láha. A nemal by sa každý spor skončiť zmierom?

Poznanie a Rozum, podobne ako ľudská prirodzenosť, nestrpia násilie, protiví sa im neúprimnosť, učia nás, že máme byť láskaví, úprimní, dobrotiví, čo je vlastne Milosrdenstvo.

Ja si však myslím, že svätí muži a učenci hľadajú v sporoch spokojnosť iba zo ctibažnosti.

Keby si ľudstvo za cestu svojho zdokonaľovania zvolilo tarikat²⁶, smer udávaný svätými mužmi, svet by vymrel. Kto by pásol dobytok, kto by zastavil nepriateľa, kto by šil odevy, kto by sial obilie a z útrov zeme ťažil nerasty?

Keď odmietame slasti zoslané nám Všemohúcim, neriskujeme, že sa staneme

²⁶ Tarikat – oblasť islamskej viery, ktorá učí ako liečiť dušu a zbavovať sa zlých návykov. Sú rôzne smery tarikatu.

neúctivými, nerozumnými a nevďačnými a upadneme do ťažkého hriechu?

Tým, ktorí si zvolili túto cestu, hrozí úplné vymiznutie alebo sa stanú obeťami nevercov. A najzarytejších z nich čaká neslávny koniec.

Ak je táto cesta určená iba pre polovicu muslimov, natíska sa otázka: existuje vari polovičná pravda? Pravda musí byť jedna pre všetkých. Môže existovať čiastočná pravda? Čiastočná spravodlivosť? To by nemohol existovať ani život. Pretože život je najvyššia pravda. Bez života niet dokonalosti.

Nie všetci svätí muži pohrdali pozemskými radosťami. Je známe, že traja Alláhovi blízki proroci, vznešený Husman, Abdur-Rahman Ibn Awf a Sahid ibn Abdukas, boli známi svojím bohatstvom.

Prísnu zdržanlivosť svätých mužov možno vysvetliť ich nedôverou vo vlastné sily, obavou, že podľahnú svetským radovánkam, čo by nepochybne oslabilo ich vieru. Alebo ide skôr o túžbu odvrátiť pozornosť ľudí od

hromadenia statkov príkladom svojej zdržanlivosti, spoliehajúc sa na to, že keď ľudia uvidia ich pokoru, zrieknu sa škodlivých zlovykov, sebeckých cieľov a vykročia cestou lásky k dobročinnosti. Ak sa tak deje z nezištnej lásky k ľuďom, potom sú ich obeť neopodstatnené, táto cesta je nebezpečná a nesprávna. Týmto spôsobom môžu pravdu dosiahnuť iba ľudia, ktorí sú oddaní svojej viere, dosiahli vrchol poznania, majú obrovskú vnútornú duchovnú silu, neobyčajnú odvahu a vytrvalosť. Je takmer nemožné, aby tieto vlastnosti mal jeden človek alebo sa ukáže, že ten, čo sa tvári, že ich má, je podvodník a šarlatán.

Túžba vyniknúť, vyvýšiť sa nad ostatných, kazí človeka. Nevedomec, ktorý hlása, že nastúpil na cestu tarikatu, sa vlastne priznáva k svojej nemravnosti.

Mysliteľ a učenec tvoria celok, ale ich rozdielnosť sa prejavuje v ich ceste k poznaniu. Učenosť, uznávaná vo svete, sa nám podáva vo forme predpisov a poučiek. Učitelia, ktorí

svojimi poučkami dosiahli najväčší úspech, sa nazývajú uční.

Nič nie je stvorené bez príčiny. Žeby boli stúpci takéto učenia posadnutí túžbou pochopiť taje Alláhovej moci, čo sa nikomu nezakazuje, alebo ich ženie túžba po poznaní z bezhraničnej lásky k Všemohúcemu? Je však vhodné hovoriť práve o takejto láske, keď človeku nie je dané poznať samotného Alláha?

Iba lásku zrodenú z hlbokého porozumenia, obrovskej viery a z pocitu vďačnosti voči Všemohúcemu za preukázané dobro a vďaka za tie bytosti, ktoré stvoril s láskou, ktoré sú samy schopné lásky a pochopenia pre utrpenie iného, iba takú lásku možno nazývať láskou k Všemohúcemu.

A iba tí si zaslúžia nazývať sa učencami, čo sa usilujú pochopiť Alláha primerane svojmu umu, tí, čo hľadajú prvotnú príčinu všetkých javov a vecí. Tí, čo hľadajú pravdu, spravodlivosť a dobro v záujme ľudstva, pretože v ich živote okrem práce niet inej radosti ani potešenia. Keby nebolo týchto mysliteľov, kráčajúcich po

pravej ceste, svet by sa rozpadol na márne kúsky. Títo praví učenci sú jadrom každého ľudského výtvoru, ich myseľ riadi všetko pozemské. Ich činnosť sa zameriava na dobro na zemi, tak, ako sa hovorí: pozemský život je obrobené pole, pripravené na posmrtný život.

Nie každý učenec je mudrc, ale každý mudrc je učenec.

K nadobudnutiu tradičnej viery prispievajú poučenia učených myslí, ale až prostredníctvom osvietenia múdrych sa premieňa tradičná viera na pravú. Dosahujú to mudrci, ktorí do hĺbky pochopili význam islámu. Učenci svetských vied nepoznajú základy náboženstva, hoci hľadajú pravdu a podarilo sa im pre seba odhaliť tajomstvá vesmíru a ľudskej existencie. Zo siedmich podmienok šariátu sú schopní uznať len Alláha, no neveria odlíšiť Alláhových prívržencov od jeho protivníkov. Aj keď nie sú vašimi duchovnými pastiermi, predsa si zaslúžia vašu vďačnosť, lebo ako riekol Prorok v Hadíse, najlepší ľudia sú tí, čo prinášajú úžitok ostatným.

Títo ľudia nepoznajú spánok, pokoj ani zábavu. Neustále sú ponorení do objavov, ktoré sú užitočné pre ľudstvo, vynášli elektrinu, podrobili ľudstvu silu blesku, naučili ľudstvo udržiavať spojenie na diaľku, prinútili oheň a vodu vykonávať obrovskú prácu, ktorú by nezvládli ani tisíce ľudí, zdokonaľujú ľudskú myseľ, učia nás odlišovať dobro od zla, za čo sme im nesmierne zaviazaní.

Dnešní mullovia sú odporcami učencov, čo svedčí o nevedomosti duchovenstva alebo o mylnosti ich zmýšľania, pretože sa hovorí, že človeka prirodzene priťahuje zlo. Mnohí z ich žiakov, ktorí sa spamäti naučili zopár modlitieb v arabčine alebo perzštine, sa domnievajú, že sa môžu zúčastňovať na náučných diskusiách, sú na to hrdí a namiesto toho, aby prinášali ľuďom úžitok, škodia im, zvädzajú ich z pravej cesty ohurujúcimi rečami a bohapustým chválenkárstvom.

Niektorí z nich neškodia zo zlého úmyslu, ale potrebu škodiť majú vrozenú. Je potešujúce vidieť, ako sa v človeku prebúdza

svedomie, keď si vypočuje pravdivé slovo. Môžete vari nazvať poctivým človeka, ktorý bráni poznať pravdu? Namyslenosť, najmä tá neodôvodnená, kazí človeka. Ak sa pravda nazýva ešte pravdou, a pravda je Alláh, netreba jej odporovať, lež usilovať sa ju správne pochopiť. Pri mylnom chápaní hrozí, že sa človek odcudzí náboženstvu.

Keď veľký Prorok, požehnanie Božie a mier nech ho sprevádzajú, povedal: „Nastane deň, dlhý ako jeden celý rok“, bohoslovci sa ho opýkali: „Koľko modlitieb sa bude treba modliť v ten deň?“ A dostali odpoveď: „Učenci tej doby to budú vedieť.“ Nechcel Prorok týmito slovami povedať, že náboženské kánony sa zmenia a budú sa časom prispôsobovať dobe?

Vyučovacie metódy v madrasách²⁷ sú dnes už beznádejne zastarané a ukázalo sa, že sú nielen neúčinné, ale aj škodlivé. V Turecku už otvorili nové vzdelávacie inštitúcie,

²⁷ Madrasa – muslimská stredná alebo vysoká škola v islámskom prostredí.

kde sa okrem teológie vyučujú aj vojenské a ďalšie vedecké disciplíny. Po mnoho rokov naša mládež sa len kadečo v madrase bifľuje a vychádzajú odtiaľ ľudia nerozumní, nevzdelaní, nepripravení na prácu, ktorí potom podvádžajú a klamú. Učenie mullov neprináša nič, len škodu.

Krása vesmíru zušľachtuje ľudskú myseľ. Keď človek nemá naplnené základné životné potreby, stráca svoju ľudskú podobu a zdivie. Neochota porozumieť svetovej vede a poznaniu je znakom primitívnosti, ktorú odsudzuje aj Korán.

Existuje obrovský rozdiel medzi bohatstvom nahromadeným s cieľom povyšovať sa a bohatstvom nadobudnutým s cieľom pomôcť strádajúcim a stať sa nezávislým.

Neusilujeme sa získavať vedomosti nato, aby sme zbohatli. Naopak, využívame bohatstvo na ceste k osvojeniu si vedomostí. Umenie je skutočné nevyčerateľné bohatstvo, učiť sa umeniu, to je tá najušľachtilejšia vec. Vedomosti majú slúžiť spravodlivosti a splňať

požiadavky Božieho zákona. Človek má byť statočný, nielen obdivovať šľachetnosť iných, ale aj sám má neúnavne konať dobro.

Keď už hovoríme o mulloch, chcem vás zvlášť varovať pred išanmi²⁸. Ich učenie je faľočné a škodlivé. Mnohí z nich sú nevedomci, nepoznajú skutočné zákony šariátu, ale vyberajú si cestu uctievania Boha, pokúšajú sa učiť druhých, hoci ich vedomosti sú úbohé. Učenie týchto pokušiteľov ľudstva škodí dokonca aj pseudonáboženstvám. Podporu nachádzajú medzi hlupákmi, ich slová sú lož, znakom ich učenosti je ruženec, turban, nič viac!

Takže vedzte, deti moje! Cesta Najvyššieho je nekonečná. A nikto ju nemôže prekonať. Každý, kto sa rozhodne vydať touto cestou, považuje sa za pravoverného muslima. Ak je vašim konečným cieľom obohatenie, to nie je Božia cesta, je to dôkaz vašej obmedzenosti. Čo je to za neuveriteľná chamtivosť, bažiť po bohatstve celého

²⁸ Išan – titul muslimského učiteľa.

sveta?! Ak máte v úmysle deliť sa o svoje peniaze, dobytok, znalosti a o ďalšie výhody s ostatnými, to je cesta Všemohúceho, jediný spôsob, ktorý nepozná hraníc. Tí, čo si ju zvolia, považujú sa za jeho skutočných služobníkov, len oni sa môžu tešiť v nádeji, že sa priblížia k Bohu. Akú nádej by mohla dávať iná cesta? Schopnosti a úmysly niektorých ľudí sú zamerané na zlepšenie vzhľadu. Starajú sa o svoj odev, dbajú o svoju chôdzu, a pokladajú to za úctyhodné a dôstojné zamestnanie. Pokúšajú sa vystaviť na obdiv ako tovar na trhu, vyvolávajú závisť hlupákov, ktorí sa ako múdri len tvária. Pri pohľade na nich sa hlupáci umárajú žiarlivosťou, iní sa ich zo všetkých síl usilujú napodobniť. Hodnota človeka sa však neposudzuje podľa toho, ako vyzerá, ale podľa čistoty jeho myšlienok, podľa neprikrášlenej ľudskej duše, lebo podľa toho nás spoznáva Alláh. Vari takíto milovníci zrkadiel zmúdrejú? Myseľ človeka zdokonaľuje nekonečná a nevyčerpatelná láska k dobru.

Alláh nesmierne majstrovsky stvoril vesmír a človeka, aby ten mohol dospievať a rozmnožovať ľudský rod. Posvätnou povinnosťou každého z nás je zvyšovať počet svojich priateľov. To, čo vyvolá pocit vzájomnosti, závisí od vašej dobrosrdečnosti, náklonnosti voči ostatným, alebo aspoň neželania zla iným. Nechcete sa vyvyšovať nad druhými či už slovami, alebo skutkami.

Vyšýšiť sa duchovne sa dá inými cestami.

Po prvé, schopnosť zachovať si ľudskú dôstojnosť, dokonca aj počas veľkých skúšok, zušľachťuje človeka.

Po druhé, samochvála, vyzdvihovanie vlastných predností, môže len uškodiť.

Po tretie, zlomyseľnosť, ponížovanie a urážanie sebavedomia druhých, vyvolávajú odvetnú nevraživosť.

Chvastúnstvo je túžba vyniknúť nad ostatnými. Vyvoláva závisť. A jedna závisť vyvoláva ďalšiu.

Bez týchto nerestí človek získava pokoj v duši a v pokojnej duši sa rodia šľachetné predsavzatia.

Existujú tri veci, ktoré ponižujú celý ľudský rod a ktorým sa treba vyhýbať: nevedomosť, lenivosť a nevraživosť.

Nevedomosť, čiže nedostatok poznania, je niečo, bez čoho sa nič nedá dosiahnuť; bez vedomostí je človek ako dobytok.

Lenivosť je najhorší nepriateľ umeleckej tvorby. Výsledkom lenivosti je monotónny život, slabošstvo, nehanebné skutky aj chudoba.

Nevraživosť je nepriateľom ľudstva. Človek, ktorý škodí druhým, prestáva byť človekom a je ako divá zver.

Protijedom na tieto neduhy je láska k človeku, túžba po všeobecnom šťastí, pevnosť ducha, spravodlivosť, hlboké všestranné vedomosti. Usmernite svoje vedomosti na cestu, ktorú vám ukázal Alláh, lebo Alláh vynaložil veľké úsilie na to, aby vytvoril harmonický, dokonalý svet. Aj vaše dielo treba vytvárať svedomito a s dobrými úmyslami. Všetko, čo Alláh stvoril, má svoje poslanie, plody vašej práce tiež musia slúžiť ľuďom k

úžitku, inak by bola každá práca zbytočná. Aj vaša viera by bola zbytočná.

Vieme, že Alláhovo dielo nevznikalo bez ťažkostí a každúčký jeden predmet má svoje určenie. Všetko má cieľ, svoju príčinu vzniku. Človek, ktorý má túžbu po vedomostiach, musí mať na pamäti, že všetko, čo robí, musí mať určitý cieľ. Prorok, požehnanie Božie a mier nech ho sprevádzajú, nám zanechal nasledovné slová: „Skôr než začneš niečo robiť, musíš mať pred sebou cieľ a chuť do práce.“

Rozhodli ste sa vykonávať obrad umývania pred modlitbou, odriekavať modlitby, dodržiavať pôsty. Ale či nie je hriechom starať sa len o dodržiavanie obradov? Ak je vaša duša čistá, dodržiavanie bohoslužobných obradov odzrkadľuje váš duchovný život. Vonkajšie prejavy viery len skrášľujú a zušľachťujú vašu vieru. Či nie preto mudrci hlásali, že viera je jedna, že je posvätená veľkým strádaním, bez zdržanlivosti ochabuje, ba môže sa aj vytratiť? Hovorím to preto, aby nevedomci, ktorí sa nazdávajú, že stačí navonok dodržiavať obrady, nezabúdali na to hlavné – na vieru.

Mám dôvod domnievať sa, že niektorí sú presvedčení, že na to, aby sa stali pravovernými muslimami, stačí vykonávať povinné obrady. Nie je to tak, obrady sú len strážcovia viery. Lenže aký osôh je zo strážnika, ktorý len bdie, no nestará sa o blaho stráženého objektu?

Počúvajte, vy, ktorí neviete pochopiť zmysel obradných zvykov! Najdôležitejší z nich je namáz. Skôr než k tejto každodennej modlitbe pristúpите, treba vykonať obradné umývanie, ktoré prebieha po rituálnej očiste. Pamätajte na to! Procedúra obradného umývania sa musí zavŕšiť tým, že si vlhkými rukami prejdete po chodidlách. Niektoré z týchto rituálov sú proste symbolické úkony.

Keď vykonáte obradné umývanie, pričom si očisťujete časti tela, ktoré cudzie oko nevidí, čo, samozrejme, cudzí vôbec nemusia vedieť, týmto úkonom dávate najavo, že vaša duša je bez hriechu a svoj vzhľad uvádzate do súladu so svojím vnútrom. Úplne očistení a pokojní pristupujete k modlitbe. Namáz – to sú modlitby a zariekania.

Ľahký dotyk hrdla a chodidiel vlhkými prstami znamená, že sú už umyté a čisté.

Keď pristupujete k modlitbe, dotýkate sa prstami uší, čo znamená, že pred Alláhom nesmiete zdvihnúť ruky vyššie. Týmto pohybom uznávate, že Alláh je nad všetkým, aj nad vašou modlitbou k nemu. Nech vám podá pomocnú ruku, nech nedopustí, aby ste sa utápali vo svetskej márnosti.

Sklonená hlava a ruky zložené na hrudi sú znakom toho, že nestojíte ako otrok pred otrokárom, nie ako človek nízkeho pôvodu pred padišachom, ale že preukazujete, že vy, slabý a bezvýznamný tvor, uznávate nesmiernu veľkosť najmúdrejšieho Alláha.

Obrátenie tváre ku Gible²⁹ znamená, že sa klaniate predpokladanému miestu návštevy Všemohúceho na zemi, hoci vieme, že niet na zemi miesta, ktoré je hodné toho, aby tam pobýval. Je to nádej, že vaše modlitby budú vypočuté.

²⁹ Gibla (Qibla) – ukazovateľ cesty smerom na Mekku.

Odriekanie každodennej modlitby sa začína súrou Al Fátiha³⁰. Je to dlhá a vrúcna modlitba.

Úklony s rukami na kolenách sú znakom toho, že muslim predstúpil pred tvár Alláhovu.

Prvé dotknutie sa čelom zeme znamená, že človek vzišiel zo zeme a do zeme sa navráti. Obrátenie sa tvárou k nebu je vyjadrením nádeje a modlitby za vzkriesenie po smrti.

Modlitbu zakončujete úklonom, pozdravom a želaniami Všemohúcemu a jeho Prorokov, nech je požehnané jeho meno, ako aj prianím mieru, jednoty a pocitu úplnej spokojnosti všetkým muslimom.

Aké ponaučenie sme si vzali z tohto Slova?



³⁰ Súra Al Fátiha je názov prvej kapitoly Koránu.



Slovo tridsiate deviate

Naši predkovia boli nepochybne menej vzdelaní, menej úctiví, neboli takí upravení a čistotní, ako sú dnešní ľudia. Ale zato mali dve prednosti, ktorých dnes už niet.

Keby dnešní ľudia v snahe zlepšiť svoju povahu nezavrhlí tie dve vlastnosti, boli by sme na úrovni iných národov. No pretože nám chýba rozhodnosť, to, čo získavame teraz, je skôr diabolská, nie ľudská vlastnosť. Je to jedna z hlavných príčin straty našich národných hodnôt.

O akých vlastnostiach hovoríme? V starodávnych časoch žili v spoločenstvách ľudia, ktorým sa hovorilo „el bas“, náčelník, a „top bas“, staršina. Oni riešili spory, riadili život spoločnosti. Jednoduchý ľud sa po biede venoval svojmu hospodárstvu. Nech jeden „el bas“ a

„top bas“ rozhodol akokoľvek, ľud ho poslúchal, neobrátil sa k inému. Hovoríme tiež: „Vezmi do ruky alčík, čo ti sadne, no a urob z neho bitu.“³¹ Alebo: „Keby bol každý sudcom, nevedeli by sme spolunažívať ani v nekonečnej krajine, ale keď máme staršinu, ani oheň nás nespáli.“ Ľudia uznali túto pravdu, prinášali obete svätým duchom, modlili sa, vládu prenechali zvolenému vodcovi, usilovali sa ho vo všetkom podporovať, skrývali jeho nedostatky a vychvaľovali ho. Prechovávali k nemu veľkú úctu, poslúchali ho a vo všetkom sa mu podriaďovali. Vplyvní ľudia tiež konali rozvážne, neprekračovali hranice slušnosti. Akoby sa mohli nestarať o ľudí, keď sú všetci bratia a všetko majú spoločné?

³¹ Alčík je barania/ovčia kosť. Hra na alčíky je jednou z najrozšírenejších ľudových hier v Strednej Ázii. Ide v nej o vybíjanie bitou iných alčíkov vo vnútri kruhu. Bitu je hlavný alčík, väčší a ťažší, ktorým sa vybíjajú druhé alčíky. V slovenčine porekadlu zodpovedá: Vezmi drúk, čo ti do ruki sadne, a sprav si z neho kyjak.

A druhá vec: Vtedy ľudia veľmi dbali o svoju česť a vážili si spolupatričnosť. Len čo niekto volal o pomoc a spomenul pri tom mená predkov, všetci zabudli na spory a nedorozumenia a ochotne sa mu vrhli na pomoc. Hovorili: „Takým, čo nevie odpustiť blízke-
mu, aj cudzí pohrdne.“ „Bratia sa škriepia, ale nezriekajú sa jeden druhého.“

„Ak sa hádajú šiesti, stratia aj to, čo už majú v hrsti, ak štyria žijú družne, zostúpi na nich Božia sláva.“ „Kto hľadá pravú cestu, veľa získa. Na toho, čo hľadá rozbroje, doľahne nešťastie.“

Kam sa podel šľachetný duch spolupatričnosti a zmysel pre česť?

Naši predkovia mali určitú ľudskú statočnosť, svedomie i chrabrosť. Nám toto všetko chýba.

U našich súčasníkov priateľstvo nie je priateľstvo, ale vierolomný klam.

Ich nepriateľstvo nie je nenávisť, je to len neschopnosť žiť v zhode.





Slovo štyridsiate

Veľavážení, rád by som sa vás niečo spýtal.

Prečo medzi nami, Kazachmi, platí, že o mŕtvych len dobre, a pre živých dobrého slova nemáme?

Prečo starí ľudia nažívajú v zhode s mladými, no medzi sebou žijú v nepriateľstve, hoci sa rady ich vrstovníkov sa zo dňa na deň zmenšujú?

Ak niekto musí odísť do cudzích krajov, hneď pocítíme k nemu lásku, ale keď sa navráti, vyhánáme ho? Prečo?

Prečo ľudia dobrého človeka z cudzieho rodu vychvaľujú, do neba vynášajú jeho vlastnosti, no vo svojom vlastnom rode si nevšímajú tých, čo múdrosťou a šľachetnosťou prevyšujú tohto cudzinca?

V cudzom kraji vychvaľujú svoj aul do nebeských výšin, a po návrate len ten cudzí chvália. Prečo?

Prečo sú kazašskí rodičia láskaví k malým deťom, ale ochladnú k nim, keď dospejú?

Prečo je ťažko zhromaždiť kazašských príbuzných pri príležitosti radostnej či smutnej, alebo pri inej dôstojnej udalosti, no len čo ide o nejaké darebáctvo, ihneď pribehnú?

Prečo sa príbuzní netešia a pociťujú to priam ako urážku, že váš kôň vyhral pretek?

Za starých čias, ak človeku niekto čo len raz v živote pomohol, ten spomínal na to s vďakou až do konca života. Dnes ľudia rýchlo zabúdajú na dobré skutky. Prečo?

Prečo, keď schudobnie boháčov syn, neostýcha sa kradnúť, ale ísť pracovať k inému boháčovi sa hanbí?

Prečo dvaja dobrí ľudia nevedia spolunažívať v jednom rode ako priatelia, ale dvaja naničhodníci sa ktovieprečo stávajú nerozlučnými priateľmi?

Prečo sa ten, koho nazývate svojím priateľom a komu ste darovali žrebca, odvráti od vás, keď mu váš nepriateľ podaruje žriebä?

Prečo si niekto necení priateľa, s ktorým nažíva v zhode, ale za nepriateľa, ktorý mu kedysi splnil jedinú prosbu, je ochotný položiť život?

Prečo si mnohí neželajú vzájomne dobro, ale keď sa z dvoch priateľov jednému začne dariť, stávajú sa z nich zarytí nepriatelia?

Prečo podaktorí hľadajú, kto by im rozumne poradil, ale vyhýbajú sa tým, čo sú do ich záležitostí zasvätení?

Prečo sa niektorí na návšteve správajú tak, akoby so sebou prihnali všetok dobytok sveta ako dar hostiteľovi, no keď prijímajú hostí vo svojom dome, tvária sa akoby prišli o všetky svoje stáda?

Ľudia hľadajú pokoj, no len čo ho nájdú, už sa nudia. Prečo?

Prečo ľuďom vládnu prefíkanci?

Prečo druhá, mladšia žena, býva vrtošivá? Prečo podliaci prekypujú odvahou? Prečo sú niektorí bedári nadutí?

Prečo ľudí, ktorí sa vedia ovládať a žijú pokojne, považujú za slabochov, ale nemravníkov, chvastúňov a bitkárov pokladajú za nebojácnych hrdinov?

Prečo Kazachovia nepočúvajú dobre mienené slová, nenájdu si na ne čas, zato však ochotne načúvajú klebetám a ohováračským rečiam a neodídu, kým si to všetko do konca nevypočujú, aj keby ich to malo stáť celý majetok?





Slovo štyridsiate prvé

Ten, čo chce poučovať Kazacha, urobiť ho lepším, musí spĺňať dva predpoklady.

Po prvé, musí mať veľkú moc, musí byť veľmi vplyvný, aby mohol rodičom odobrať synov a dať ich do rôznych špecializovaných škôl a rodičov prinútiť zaplatiť náklady. Dievčatá stačí naučiť muslimskej viere, aby boli dostatočne silné aspoň v náboženstve. Len v takom prípade sa dá dúfať, že keď rodičia zostarnú a prestanú sa venovať hospodárstvu, mladá generácia ich vystrieda a bude kráčať správnou cestou.

Po druhé, musí byť veľmi bohatý, aby mohol podplatiť rodičov, odobrať im deti a poslať ich do škôl, ako som už hovoril.

No nikto nemá takú moc, aby to zvládol. Bez moci a darov, len radami a presviedčaním

u Kazachov nič nezmôžete. Nevedomosť, ktorú zdedili po otcoch a nasali s materským mliekom, vstúpila do ich tiel, zasiahla kosti a vypudila ľudské vlastnosti.

Ako s nimi hovoriť, keď nič nechápu, keď sa len chichocú, čosi si šepkajú, čosi pokrikujú, nič hodnotné im po rozume nechodí? Nevedia sa vraj sústrediť. Rozprávate sa s nimi, ale oni poriadne nepočúvajú, oči im behajú kade-tade, myšlienky sa im rozbiehajú.

Ako ďalej žiť?

Čo robiť v takejto situácii?





Slovo štyridsiate druhé

Jednou z príčin, prečo ľudí priťahuje zlo, je záhaľka. Keby človek obrábal zem, obchodoval, vari by mal kedy viesť prázdny život? Lenže on si požičia od niekoho koňa, skáče na ňom z aulu do aulu, žije na cudzie trovy, roznáša klebety, prefíkane zvádza druhých z cesty, podnecuje ich k zlu, alebo sám podlieha zvodom iných a poneviera sa bez práce a úžitku. Ten, čo poctivo pracuje, kto je zvyknutý živiť sa svojou prácou, pokladá takýto život za ponižujúci. Zanechá azda poctivý človek svoju prácu a začne sa bezcieľne potulovať?

Ten, čo má koľko-toľko dobytku, niežeby sa oň staral, ale odchádza, vyhladáva radosť, na pastierov a deti nechá stádo, ktoré sa potom stáva korisťou zlodejov, dravcov

alebo v nečase uhynie. So stratou dobytká sa taký zmieri, ale neodoprie si potulovanie po susedných auloch a nezriekne sa účasti na kadejakých tajných sprisahaniach, či rozchyrovania klebiet a intrigovania. Chce byť pri každej hnusnej nedôstojnej veci, pri špinavých klebetách, pri každej zlomyseľnosti, a takto si chce získať vážnosť v spoločnosti. Tí, čo majú aký-taký majetok, nechávajú ho na starosti iným, vravia „dozri mi naň, postaraj sa mi oň“. No a sami vedú jalové reči, príživníci, bezcieľne sa potľkajú kade-tade.

Dnes si ľudia necenia bystrý um, úctu okolia ani bohatstvo. Vážia si toho, čo vie vypisovať sťažnosti, kto vie iných šikovne obalamutiť. Nezáleží na tom, či je to bedár či boháč, všade má pripravené čestné miesto, mastný kúsok mäsa a vykrmeného koňa. Takýto darebák ľahko prekabáti prostoduchého boháča falošnými rečičkami, povie mu: „Len rozkážte a skočím za vás hoci aj do ohňa.“ A už nemusí slamku krížom preložiť, je sýty, odetý, jazdí na dobrom koni a požíva všeobecnú úctu.

Boháč nemyslí na to, že stratil pokoj, neráta výdavky. Skôr ako s niekým prehovorí, radí sa s naničhodníkom, ktorý pred ním poskakuje v obave, aby neprišiel o jeho dôveru, zo strachu, aby si boháč nenašiel druhých radcov. „Alláh nech je s vami,“ – hovorí podlízavo – „vari ste to sami nepochopili?“ A začne mu podsúvať kdejaké hnusobstvá, jedno odpornejšie ako druhé, vyvoláva v ňom nedôveru voči iným. Až napokon boháča opustia priatelia. Ak nejaký rozumný človek nesúhlasí s boháčom a odvráti sa od neho, prešibanec mu hneď vraví: „Vidíte, nevraavel som vám, že ten len tára do vetra?“ A celkom ovládne naivného boháča.

Vidíte, na toto dnes tratia ľudia svoj um a svoju vôľu.

Takýto je dnes ich život.





Slovo štyridsiate tretie

Človek je obdarený telom a dušou. Jedny vlastnosti tela a duše sú mu dané od narodenia, iné získava vďaka práci.

Potreby jesť, piť a spať sú reflexívne potreby. Túžba niečo vidieť, niečo spoznať je daná vrozeným inštinktom, ale um a poznanie sú plodom ľudskej práce. Človek získava predstavu o vonkajšom svete počúvajúc ušami, vidiac očami, dotýkajúc sa rukami, ochutnávajúc jazykom, dýchajúc nosom.

Získané pocity, príjemné či nepríjemné, ktoré človek vníma piatimi zmyslami, ukladajú sa v pamäti a vytvárajú obraz sveta.

Radovať sa z dobrého a odvrátiť sa od zlého, taká je prirodzená schopnosť človeka. Spočiatku sú tieto schopnosti veľmi malé.

Človek ich rozvíja a posilňuje, veď keby tak nečinil, oslabli by, otupili by sa, stratili alebo zostali v počiatočnom štádiu ako úplne nepoužiteľné.

Ten, kto veľa počúva a veľa vidí, kto čerpá vedomosti zvonka, ten získa veľa: vie triezvo uvažovať a odlišovať užitočné od škodlivého. Človeka, ktorý vie analyzovať udalosti a fakty, pokladajú za múdreho.

Nevedomec, neschopný myslieť, nezvyknutý pracovať, pokúša sa svoju neschopnosť zvaliť na Boha. „Čo mám robiť, keď mi Boh nedal rozumu?“ alebo „Boh nás nestvoril rovnakými“, – vyhovára sa.

Vari mu Boh kázal, aby nepočúval, nedíval sa, nezapamätával si počuté a videné? Vari mu povedal: premrhaj svoje duševné poklady a jedz, pi, zabávaj sa, chvastaj sa a premeň sa na zviera?

Podaktorí hovoria: „Možno sa rozum naozaj dá nadobudnúť časom, ale túžbou po ňom človeka obdarúva príroda. Ten, čo má takéto prirodzené schopnosti, získa aj

rozum. Neschopní zostávajú nerozumní.“ Ani toto však nie je správne.

Aj deti sa o niečo usilujú, o tom niet pochyb. Už sme hovorili, že spočiatku sú schopnosti človeka chabé a treba ich ďalej rozvíjať a zdokonaľovať. Ešte aj remeslo, ktorému sa človek venuje so záujmom, je zo dňa na deň dokonalejšie. Ak sa človek nevracia k získaným návykom, môže o ne prísť a ani sám nezbadá, ako sa stal z neho iný človek. Vari schopnosti a majstrovstvo človeka vopred upozornia, že sa strácajú? Pokus znova ich nadobudnúť si vyžiada omnoho viac úsilia.

Duševné schopnosti sú natoľko rozmanité a mnohostranné, že ich tu všetky nemožno opísať. Sila duše vie nadtľho udržať návyky získaného majstrovstva, ale keď ich človek nerozvíja, pomaly sa strácajú a časom môže vymiznúť aj sila, ktorá ich udržiava. Nadobudnúť ju znova už nie je možné.

Sila duše má tri nezvyčajné vlastnosti, ktoré si treba ceníť a opatrovať, pretože bez nich sa človek mení na zviera.

Prvá z nich sa nazýva „hybná sila“. Čo to je? Táto vlastnosť pomáha nielen pochopiť videné a počuté, ale umožňuje tiež jasne porozumieť, čo z čoho pochádza a kam smeruje. Bez tejto vlastnosti nič nie sú platné množstvá prečítaných kníh. Ak niečo neurobíte včas, včas si niečo nepremyslíte, nepoviete, všade budete meškať, tak do konca života vás to bude mrziť a budete s ľútosťou hovoriť: „Koľká škoda! Vtedy a vtedy som mal urobiť to a to!“

Druhá vlastnosť sa nazýva „príťažlivá sila rovnorodého“. Keď sa dozviete niečo nové, začínate o tom premýšľať a porovnávať s podobnými vecami. Sú si vo všetkom podobné? Alebo len v jednotlivostiach? Nemáte pokoja, kým neprídete na príčiny podobnosti, nepovypytujete sa a nepreveríte svoje domnienky.

Tretia vlastnosť sa nazýva „citlivosť srdca“. Ak sa vám podarí uchrániť srdce od štyroch nerestí ako samolúbošť, ziskuchtivosť, nerozvážnosť a ľahkomyselnosť, zrkadlovo sa to odrazí

v čistote srdca. Bude živiť vaše srdce veľmi dlho. Ak si však čisté srdce neustrážite, zrkadlo duše sa zakalí, všetko sa v ňom bude odrážať matne a skreslene. A vaša predstava o svete bude nesprávna.

Všetko, čo človek dosahuje svojou prácou a nachádza mimo seba, nazýva sa bohatstvo. Ak nie ste znalý všetkých stránok hospodárenia, ťažko si svoj majetok udržíte. Rovnako ťažké je udržať si nadobudnuté duchovné bohatstvo – um a poznatky, ktoré však môžu spôsobiť aj nemalú škodu. Keď o tom neviete, môžete stratiť obozretnosť a o získané prísť.

Vo všetkom na svete treba poznať mieru. Aj v tom dobrom. Poznať mieru je preveľká vec. Schopnosť rozmýšľať je hodná pochvaly, ale niektorí ľudia sa tak dajú uniesť, že sa zamotajú vo svojich myšlienkach, až stratia aj zdravý úsudok.

Všetko s mierou, jesť, piť, obliekať sa, milovať, oddávať sa radovánkam, obohacovať sa, bojovať o moc, ba dokonca aj prejavovať

ostražitosť a bdelosť, aby vás neoklamali, všetko s mierou. Všetko, čo nie je konané s mierou, je zlo.

Starí mudrci hovorili: „V tom, o čo sa úmorne usilujeme, je ukryté aj zlo.“ A vedzte, že v tých dvoch vlastnostiach duchovnej sily nazývaných „hybná sila“ a „príťažlivá sila rovnorodého“ sa ukrýva všetko dobro i všetko zlo sveta. Všetko, čo kazí človeka – túžba po moci, egoizmus, hnev, lož – pochádza z týchto vlastností. Treba vynakladať celú svoju energiu na zdokonaľovanie dobrých a užitočných vlastností a neresti potláčať už v zárodku.

Rozum odlišuje užitočné od škodlivého, ale ani silou rozumu nemožno prekonať zlo. Prekonať ho môže len ten, čo spojí dovedna rozum a vôľu. Ten, komu sa podarí spojiť rozum a vôľu, je ako čistokrvný klusák. Prekoná všetko.

Lenže ak tieto vlastnosti chýbajú alebo chýba jedna z nich, tak duchovná sila bude človeka unášať ako neojazdený kôň a môže

ho zhodiť na skaly, do vody či priepasti. Človek tu nič nezmôže. Nesie sa, cestou-necestou, poly kabátca mu vejú vo vetre, oči upiera do neba... a do konca života sa už nezaví potupy.





Slovo štyridsiate štvrté

Najmizernejší z ľudí je ten, čo sa o nič ne-usiluje. Ibaže úsilie býva rôzne. Tí, čo sa o niečo usilujú, rôznia sa schopnosťami a silou vôle. Bez ohľadu na to, či sú nadaní alebo ne-schopní, všetkým dobre padnú pochvalné slová. Čakajú na pochvalu či si ju zaslúžia, či nie.

Ľudia sa stretajú s ľuďmi zo svojho okruhu záujmu, delia sa s nimi o najtajnejšie myšlienky. Čakajú pochvalu od tých najbližších, čo s nimi žijú a poznajú ich, a nie od neznámych a cudzích ľudí.

Jedni sa usilujú získať postavenie. Iní bažia po bohatstve. A nezáleží na tom, akým spôsobom prišli k majetku, či chamtivosťou, alebo ľstou, veď „boháča nikto neobviní“,

„bohatý má vznešenú tvár“, – takto hovoria a vedia, že ich za to nik neodsúdi. V bohatstve vidia najväčšiu hodnotu a česť. Súdiac podľa ich zvrátených mravov, aj to tak je, ale ak sa na vec dívame z hľadiska ľudskosti, je to jedna z najohavnejších ľudských nerestí.

Jedni chcú mať povest' udatných, svätých mužov, boháčov, iní zasa dychtia po povesti šikovných, zručných, vševediacich. Vystatujú sa zašlou slávou, ba pokúšajú sa z nej vytĺcť nejakú výhodu.

Všetci chcú niečo dosiahnuť, usilujú sa čítať, nie však knihy, chcú vyčítať niečo z ľudskej tváre. Hľadia, ako keby nahmatávali pulz a vyjasňujú si: „Aha... dnes sa cení to a to, a na tomto sa dá slušne zarobiť.“

Ak si má človek osvojiť učenosť z kníh, treba si, tak vravia, najprv očistiť myšlienky a až potom začať čítať.

Ak radšej získavate poznatky z výrazu tváre, pokračujte v tom, nemusíte sa očisťovať, veď nikto nevidí, čo sa ukrýva vo vašej duši. Hovorí sa, že čím menej vrások a štrbín

je v duši, tým neochvejnejšie a pevnejšie je šťastie.

Nuž teda posúďte sami, kto sa čomu učí a o čo sa kto usiluje.





Slovo štyridsiate piate

Dôkazom existencie jediného a všemohúceho Boha je to, že po mnohé tisícročia rôznymi jazykmi ľudia hovoria o jeho existencii a nech je náboženstiev koľkokoľvek, všetky hlásajú, že Boh je láska a spravodlivosť.

My nie sme stvoritelia, sme len smrteľníci, ktorí spoznávajú svet podľa stvorených vecí. Sme služobníci lásky a spravodlivosti. A líšime sa jeden od druhého tým, kto si lepšie uvedomuje dielo stvorenia Všemohúceho.

Veríme a klaniame sa, ale nemáme právo povedať, že môžeme iných nútiť veriť a klaňať sa.

Počiatkom ľudskosti je láska a spravodlivosť. Sú prítomné vo všetkom a o všetkom rozhodujú. Je to vrchol diela Všemohúceho.

Ba dokonca aj v tom, ako sa žrebec pári s kobyľou, aj v tom je prejav lásky.

Ten, v ktorom prevládajú pocity lásky a spravodlivosti, je mudrc, je učenec. My nevieme vymyslieť poznanie, môžeme len vidieť, precítiť stvorený svet a rozumom vnímať jeho harmóniu.



Pod'akovanie prekladateľky

Ďakujem Mgr. Guľmire Ernazarovej
a Mgr. Mohamedovi Charfaoui, CSc,
za konzultácie počas prekladu
a Ing. Alexandre Strelkovej
za precíznu redakčnú prácu.

